

Sociala nämndernas förvaltning
Patrik Kalander
Epost: patrik.kalander@vasteras.se

Kopia till

Individ- och familjenämnden

Uppföljning av Bostad Först

Förslag till beslut

Individ och familjenämnden godkänner uppföljningsrapporten och lägger den till handlingarna.

Ärendebeskrivning

Individ och familjenämnden beslutade 2014 att införa modellen Bostad först och att arbetet skulle följas upp efter två år. Uppföljningen som är gjort i februari 2017 av förvaltningen i samverkan med utföraren presenteras i en rapport.

Av rapporten framgår bakgrund till införandet av Bostad först och kort om hur modellen förhåller sig till andra modeller för att motverka hemlöshet. Rapporten innehåller två huvudsakliga delar. En del handlar om effektmålet organisatoriskt lärande och belyser ett antal frågor kring hur modellen ”packats upp” med utgångspunkt från en magisteruppsats i socialt arbete som bygger på studier av införandet av Bostad först i Västerås. Rapporten innehåller även beskrivningar och reflektioner från både myndighetskontoren och stödteamet kring arbetet och vilka framgångar respektive utmaningar de ser.

Resultat och övriga effektmål har följts upp och visar att tretton personer som varit varaktigt hemlösa har fått en tryggt och ordnat boende och att aktuell kvarboendegrad ligger på 100 procent samt att två personer har fått egna kontrakt. En uppföljning av kvalitet och nytta ur ett brukarperspektiv har även gjorts. Resultaten visar en genomsnittlig måttlig till hög positiv förändring inom flera viktiga livsområden och en genomsnittlig hög till mycket hög nöjdhet med det stöd de enskilda fått. Bemötande från personal, trygghet i boendet och det sammantagna omdömet kring utfört uppdrag, får mycket höga betyg.

Både förvaltningens uppföljning och magisteruppsatsen visar på ett antal utvecklingsområden som förvaltningen nu tillsammans med utföraren ska ta tag i. Likaså är det viktigt att följa upp resultat på områden där enskilda hyresgäster upplever en mycket liten förändring och/eller är missnöjd med stödet.

Sammantaget bedömer förvaltningen att införandet av Bostad först fungerat bra och att Bostad först får anses ha varit en lyckad satsning för att motverka hemlöshet, möjliggör återhämtning och förändring.

Mittuniversitetet

Magisteruppsats socialt arbete

”vi provar oss fram, så med tiden hittar vi en modell som fungerar”.

Bostad Först

Implementering av en modell för att motverka hemlöshet

Författare Åse Björkman
Handledare Mats Blid

Abstract

To establish a new model that might contain new ways of working entails challenges for both the organization as for the co-workers.

This paper describes and analyse the process of implementing the model Bostad Först (BF) in one municipality. BF is a model that has been used both nationally and internationally (Housing First) to solve the social problems for homeless people. The foundation of BF is the thought that every human needs a home to function socially. Based on this idea housing will be a basic human right and will in this way become main objective and not a mean for other forms of treatment. Instead

Based on Ponnert and Svenssons (2011) ide of implementation, the purpose of this study was to analyse how the model of BF was ”unpacked” and applied in practice in one municipality. In this study semi- structured interviews was conducted and the result display how representatives and cooperation partners has formed their section based on directives from the organization management. The results is described and analysed in the light of a theory of organizing (nyinstitutionell teori) and intersectional theory.

The results display that besides the original model other criteria for selection are formed to select participants for BF, which increases the risk for exercise of power. On the other hand the original model (method) is used when the participants got their accommodation and the professional support has started.

Innehåll

1 Inledning.....	1
1.2 Hemlöshet	1
1.3 Boende som mänsklig rättighet	1
1.4 Evidensbaserad praktik	2
1.5 Brukarmedverkan	3
1.6 Implementering av ett nytt arbetssätt	3
2 Syfte och frågeställningar	4
3 Bakgrund	5
3.1 Tidigare forskning HF/BF Internationellt	5
3.2 Nationellt	5
3.3 Kriterier för att få delta i BF.....	6
3.4 Stödet i HF/BF.....	6
3.5 Socialarbetare och hyresvärd	7
4 Teoretisk ram.....	8
4.1 En teori om organisering	8
4.2 Intersektionalitet	9
5 Metod	10
5.1 Val av metod.....	10
5.2 Urval	11
5.3 Intervjuernas genomförande	11
5.4 Bearbetning av intervjuerna.....	12
5.5 Tillförlitlighet och trovärdighet	13
5.6 Etik	14
6 Resultat och Analys	15
6.1 Situationen i studerad kommun.....	15
6.2 Likheter och skillnader i synsätt och arbetsmetoder HF/BF	16
6.2 Socialarbetarnas tolkning av BF	17
6.3 Krav för att delta och val av deltagaren	19
6.4 Vägen från aktualiserad till inflyttad ut.....	24
6.5 Tillämpning av BF modellens arbetssätt	25
6.6 Vägen från aktualiserad till inflyttad	27
7 Diskussion.....	30
7.1 Modellen packas upp	30

7.2 Kriterier för att bli deltagare	32
7.3 Praktisk tillämpning av BF	35
7.4 Slutsats	36
7.5 Tack och erinran	36
Referenslista	37

1 Inledning

Denna uppsats beskriver och analyserar en implementeringsprocess av modellen Bostad Först (BF) som används nationellt och internationellt för att lösa hemlösa människors sociala problem. Grunden för BF är att människan i första hand behöver ett boende för att kunna fungera socialt, vilket betyder att boendet kommer först och blir på så sätt ett mål och inte ett medel för andra stödformer. En del i modellens framgång är kvalitén på stödet som ingår. Ett arbetssätt vars teoretiska grund bygger på Case Management tanken. Case Management och den specifika varianten Resursmobiliseringsmodellen, menar att människan utvecklas genom att de egna resurserna och styrkor lyfts fram (Tsemberis 2012, Kristiansen 2013, Källmén, Blid & Jalling 2013).

1.2 Hemlöshet

Hemlöshet är ett begrepp med många innebörder och förekomsten av hemlöshet varierar i landet men i mer än hälften av kommunerna finns personer som är akut hemlösa (Socialstyrelsen 2014). Då hemlöshet inte beskriver en person utan en situation har Socialstyrelsen (2014) valt att definiera hemlöshet under fyra olika situationer, akut hemlöshet, institutionsvistelse och kategoriboende, långsiktiga boendelösningar samt eget ordnat kortsiktigt boende. Den här studien har fokus på gruppen akut hemlöshet och använder begreppet utifrån socialstyrelsens definition.

På ett strukturellt plan är det kommunerna som genom sin bostadspolitik ansvarar för bostadsförsörjningen för sina medborgare (Socialstyrelsen 2014). Enligt 1 § i 2 kap. av Socialtjänstlagen (2001:453) (La Torre Ek, 2013) har kommunen det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Rätten till egen bostad finns inte uttryckt i lag, men kommunen kan bistå med olika former av insatser för att stötta individen till ett boende (socialstyrelsen 2014). Exempel på kommunala åtgärder är trappstegsmodeller, Bostad Först, träningslägenheter samt olika former av kategoriboenden.

1.3 Boende som mänsklig rättighet

Alla människor har, enligt artikel 25 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, rätt till en levnadsstandard som är tillräcklig för den egna och familjens hälsa och välbefinnande, vilket innebär att varje enskilt land utifrån sina speciella omständigheter ska arbeta för att det uppfylls. Ett hem är en grundläggande rättighet för att ha en trygg och förutsägbar vardag (www.regeringen.se). Att inte ha ett hem, att vara hemlös, innebär alltså mer än att vara utan tak över huvudet. Likväl finns ingen självklarhet att alla i Sverige har ett

hem. Bostadsbrist och hemlöshet är idag ett växande socialt problem i Sverige.

Socialstyrelsens hemlöshetsmätning 2011 uppskattade att 34 000 personer i Sverige var hemlösa eller utestängda från den ordinarie bostadsmarknaden. Cirka 4 500 personer fanns i akut hemlöshet (Socialstyrelsen 2011). Sedan 2002 har Socialstyrelsen haft i uppdrag från regeringen att kartlägga och utveckla kunskaper om hemlösheten i Sverige. I regeringens hemlöshetsstrategi 2007-2009 presenterades en samlad strategi och en plan för hur arbetet mot hemlöshet skulle genomföras (Socialstyrelsen 2010). I Socialstyrelsens vägledning (2009) framgår att forskningen visar att permanenta trygga lösningar ger större möjlighet att individen även kan ta emot stöd för att komma tillrätta med eventuellt individuella svårigheter och Bostad Först modellen (Socialstyrelsen 2009) beskrivs som ett lovande alternativ och i missbruks- och beroendevården rekommenderas Housing First (Socialstyrelsen 2015).

Housing first (HF) eller Bostad Först (BF) som den svenska versionen av modellen heter, har implementerats västvärlden över som en innovativ och fungerande lösning på hemlöshetsproblematiken (Tsemberis 2012, Kristiansen 2013, Källmén, Blid & Jalling 2013, Busch-Geertsema 2014, Pleace, Culhane, Granfelt & Knutagård 2015, Aronsson 2015, Källmén & Blid 2016).

Ungefär fyra procent av Sveriges kommuner (Knutagård 2015) har hitintills valt BF, som ett komplement till andra åtgärder. Exempel på kommunala åtgärder är trappstegsmodeller, Bostad Först, träningslägenheter samt olika former av kategori-boenden. Utvärderingar av BF projekten i Helsingborg, Stockholm och Örebro visar att kvarboendenivån är hög, cirka 80 procent medan det stora dilemma för kommunerna att lösa är tillgången till lägenheter för socialt utsatta grupper (Kristiansen 2013, Källmén mfl. 2013, Aronsson 2015, Källmén & Blid 2016).

1.4 Evidensbaserad praktik

År 2010 träffades en överenskommelse mellan stat och kommun att socialtjänsten skall vara en evidensbaserad praktik för att stärka det sociala arbetets möjlighet att använda relevant kunskap och metoder som är till nytta för brukarna (Denvall och Johansson 2012). Kunskapen om vad som slutligen är till nytta för brukaren sker genom brukarmedverkan, vilket uppnås då brukaren har ett inflytande över den omsorg som erbjuds (Rønning och Solheim 2010).

Flertalet utvärderingar och forskning visar att HF/BF fungerar och således beskrivs modellen som en evidensbaserad praktik (EBP) (Tsemberis 2010, Kristiansen 2013, Busch-Geertsema 2014, Aronsson 2015, Källmén & Blid 2016). EBP kan beskrivas utifrån två perspektiv. Gray, Plath, och Webb (2009) beskriver det ena perspektivet som en kunskapsanvändning där

forskarna förlitar sig på randomiserade kontrollerade studier vilkas resultat implementeras i metoder/insatser som strikt utförs av praktikern. Det andra perspektivet förutsätter ett närmare samarbete mellan praktiken och forskningen där praktikens behov och erfarenhet är utgångspunkten. Bergmark och Lundström (2011) beskriver hur det formats två modeller. Den ena handlar om praktiker som kritiskt använder bästa tillgängliga evidens i relation till sina frågor. Den andra där arbetet utformas utifrån uppifrån kommande riktlinjer baserade på en sammanställning av metoder som visat sig vara effektiva.

1.5 Brukarmedverkan

En fungerande evidensbaserad praktik (Gray, Plath, Webb 2009) innehåller förutom evidens från forskning och beprövande erfarenhet från praktiker även brukarmedverkan (Sackett et al. 1996, Socialstyrelsen 2003, Grey et al. 2009). Karlsson och Börjesson (2011) menar att alla medborgare i Sverige i någon mån är användare av tjänster i det offentliga välfärdssystemet och kan således definieras som brukare. I forskning och praktik görs däremot en avgränsning av begreppet brukare och avser då en person som är i behov av stöd i form av insats eller behandling och en professionell gör bedömning om personens rätt till insats eller behandling. Karlsson och Börjesson (2011) menar att vanligtvis beskrivs grad av brukarinflytande men att inflytande i relation till makt sällan tolkas. Rønning och Solheim (2010) menar att brukarmedverkan handlar om vilket inflytande personen har i de insatser eller behandling brukaren får ta del av.

1.6 Implementering av ett nytt arbetssätt

Att införa en nya metoder och arbetssätt kräver att det görs en åtskillnad på vad som ska implementeras, det vill säga modellen och vad en lyckosam implementering kan vara dvs. vad är målet med insatsen (Fixsen 2005, Gullbrandsson 2007). För en lyckad implementering krävs en tydlig modell för hur behov eller problem kan hanteras, vidare behövs beslut om när och hur modellen skall börja användas (Fixsen et al. 2005, Gullbrandsson 2007). Den sammanvägda forskningen visar att en kombination av insatser ger bättre resultat (Gullbrandsson 2007). En lyckad implementering kräver även att det finns ett behov i praktiken för ett nytt arbetssätt, samt stöd att planera och genomföra (Gray et al. 2009, Mullen et al. 2007, Proctor och Rosen 2008, Austin et al. 2008). Det nya arbetssättet eller modellen måste uppfattas som meningsfull och genomförbar (Fixsen et al. 2005).

Till skillnad mot annan implementeringsforskning, som har sitt fokus på rationella steg eller checklistor och ser modellen (idén) man implementerar som ett objekt (Fixsen et al. 2005) studerar Ponnert och Svensson (2011) implementering utifrån kommunikationen mellan

delarna i organisationen och ser modellen som medaktör i implementeringsprocessen. När samspelet studeras mellan organisationen, individerna och modellen som implementeras framgår enligt forskarna att var och som medverkar gör modellen till sin egen och på så sätt fyller den med nytt innehåll. Med den utgångspunkten, menar Ponnert och Svensson (2011) att den nya modellen påverkas av den organisation som ”packar upp” den, samtidigt som organisationen påverkas av införandet av det nya arbetssättet (modellen). Därför menar uppsatsförfattaren att det är intressant att studera hur en organisation, i det här fallet kommunens socialtjänst och vuxenförvaltning samt medarbetarna i den nya verksamheten, packar upp och översätter den nya modellen Bostad först.

Att införa en ny modell som kanske innehåller nya arbetssätt medför utmaningar för såväl organisation som inblandade medarbetare

2 Syfte och frågeställningar

Utifrån Ponnert och Svensson (2011) ide om implementering, är syfte i den här studien att analysera hur BF modellen i en kommun ”packas upp” och översätts i praktiken.

Detta genomförs genom att studera hur representanter för verksamhet och samarbetspartners, utifrån organisationens direktiv, utformar sin verksamhet. Hur beskriver inblandade praktikerna vad BF modellen innebär och hur formas implementeringsprocessen, från att bli aktualiserad till att verksamheten finns och det professionella stödet är påbörjat.

För att uppnå syftet med studien ställs frågorna:

- Vilka likheter och skillnader i synsätt och arbetsmetod finns jämfört ursprungsmodellen HF och den implementerade BF modellen?
- Hur tolkar socialarbetarna idén om BF?
- Vad krävs för att bli deltagare i BF modellen?
- Hur väljs deltagaren ut?
- Hur uppfattar socialarbetarna att BF tillämpas?
- Hur ser vägen från aktualiserad till inflyttad ut?
- Hur tillämpas det praktiska utförandet av BF modellen?

3 Bakgrund

3.1 Tidigare forskning HF/BF Internationellt

HF utvecklades i början av 90 talet i New York och ses som ett komplement eller en ny lösning på hemlöshet genom att se avsaknad av bostad som problemet. Grundidén är att bostad är en mänsklig rättighet, vilket alla ska ha tillgång till utan krav på andra motprestationer än att betala sin hyra och inte störa grannarna (Tsemberis 2010). Tsemberis (2010) menar att ha en bostad är en rättighet, medan att ingå i någon form av behandling är ett val som individen bör ta ställning till om den önskar. Internationellt har HF genom sitt annorlunda synsätt beskrivits som en social innovation (Busch-Geertsema 2014) och även den svenska modellen BF ges som exempel för en social innovation (Rønning, Knutagård, Heule, Swärd 2013). De grundläggande principerna är att avsaknad av bostad är problemet, boendet skall vara skilt från behandling, arbetet inriktas mot återhämtning och skadereduktion medan den boende bestämmer och väljer vilken service den önskar. Utvärderingar visar en hög kvarboendenivå och ett minskat nyttjande av sjukvård (Tsemberis 2010).

HF har provats i bland annat i USA, Tyskland och Finland. Resultaten har varit goda, cirka 85–90 procent av de som fått en bostad i kombination med rehabilitering har lyckats behålla sina boendekontrakt (SKL 2015).

3.2 Nationellt

Modellen omnämns i nationell forskningslitteratur redan 2006 (Blid och Gerdner) men infördes först 2009, då i projektform och reviderad till svenska förhållanden (Knutagård och Kristiansen 2013) En skillnad är formen av boendekontrakt. I de nationella BF projekten är endast Karlstad som erbjuder personen ett förstahands kontrakt från start (SKL 2015).

Helsingborgs stad startade 2010 det treåriga projektet BF. Av nitton personer som fått en bostad bodde sexton personer kvar vid uppföljning efter tre år. En kvarboendenivå på åttio procent. Vidare framgår i intervjuer med hyresgästerna en egen uppskattad bättre levnadssituation (Kristiansen och Espmarker 2012, Kristiansen 2013). BF i Stockholm har utvärderats genom en jämförelse med BF Helsingborg och Boendetrappan. Resultatet visar att BF är ett lyckat projekt, dels för att personer får en bostad men även att detta möjliggör att personer kan ta itu med andra problem. Studien visar vidare att BF har en hög kvarboende nivå och ett minskat behov av sjukvårdens öppenvård. Men det fanns ingen skillnad mellan de som "tar sig igenom" boendetrappan och BF deltagare (Källmén, Blid och Jalling 2013, Källmén och Blid 2016).

I Örebro startade BF 2012 och drivs av organisationerna Verdandi och Hela människan Ria Dorkas. Vid utvärderingen 2015 har projektet tilldelats tio lägenheter. Av de totalt 94 ansökningar som kommit till projektet har 11 personer fått en bostad genom BF. En person har blivit avhyst pga. störningar medan två har fått förstahandskontrakt. En positiv effekt är att två av hyresgästerna på eget initiativ har påbörjat behandling för sitt missbruk. Dilemmat för en större genomströmning har varit svårigheten att erhålla lägenheter till projektet (Aronsson 2015).

Oavsett hur organisationen runt HF eller BF ser ut visar nationella uppföljningar på resultat där cirka 80 procent av de hemlösa som erbjudits boende bor kvar efter två år. Ett delat dilemma och bekymmer i arbetet att starta eller utvidga verksamheten är tillgången till lämpliga lägenheter och att kvalitet samt tillgång på personligt stöd ser olika ut mellan de svenska BF verksamheterna (Busch-Geertsema 2014, Tsemberis 2010, Knutagård & Kristiansen 2013, Pleace mfl 2015, Aronson 2015, Källmén & Blid 2016).

3.3 Kriterier för att få delta i BF

Kriterierna för att få tillträde till något BF är liknande i alla projekt. Individen skall ha en långvarig hemlöshet, ha missbruks problematik och eller psykisk ohälsa, vara folkbokförd på orten, tidigare deltagit i andra former av vård samt boendelösningar (Källmén mfl 2013, Kristiansen 2013, Knutagård och Kristiansen 2013, Aronsson 2015). Vidare finns inga krav på nykterhet, men individen förbinder sig att betala sin hyra och ta emot besök från ett stödteam en gång i veckan. Örebro skiljer sig från övriga BF genom att personen själv ansöker om en att delta i BF projektet (Aronsson 2015) där det i övriga fall krävs ett samarbete med socialtjänsten. Enligt Knutagård och Kristianson (2013) skiljer sig BF från ursprungsmodellen HF genom att det finns ett krav att personen är motiverad till förändring.

3.4 Stödet i HF/BF

Vanligast organiserar HF och BF, sitt erbjudande om stöd och service via Case management/bostöd i form av ACT team (multidisciplinära team) eller en Generalistmodell (resursmobiliseringsmodellen) (Tsemberis 2010, Kristianssen 2013, Källmén mfl. 2013, Västerås stad IOF beslutsunderlag 2014). Hur stödteamen är tillgängliga över dygnet och den professionella kompetensen är en skillnad i olika projekt (Källmén & Blid 2016).

I intervjuer med representanter från BF projekt framförs att en av de viktigaste faktorerna för ett lyckat boende är att man har hög kompetens och tillgänglighet i stödteamen (Aronson 2015, SKL 2015, Källmén och Blid 2016). Västerås stad har valt Case Management (CM)

som arbetar enligt Resursmobiliseringsmodellen med de bärande principerna från The strengths models (Rapp & Goscha 2012, IOF Beslutsunderlag 2014).

En hörnsten i the Strengths modellen är att personen själv bestämmer hur och när behandlingen ska gå till (Rapp och Goscha 2012). Där en stödjande och samverkande relation kan inledas genom att vara tillsammans i vardagen, exempelvis handla, fika eller spela fotboll (Rapp och Goscha 2012). Även de svenska forskarna Topor och Borg (2010) menar att människor återhämtar sig från svåra psykiska störningar. Begreppet återhämtningen är inte helt enkelt att reda ut, men kan enligt Topor (2010) definieras som frånvaro av inläggning på institution eller social återhämtning där personen klarar att hantera sin vardagliga sociala situation trots psykiska symtom. Att personens egna aktiva roll har betydelse för återhämtning och kontroll över sitt liv har Topor och Borg (2010) funnit i intervjuer och även att återhämtning inte går "rätlinjigt" utan har sina mot- och framgångar. För att en individ till fullo skall kunna lyfta fram sina styrkor krävs en stark och bärande relation och ett sammanhang där individen upplever sig trygg att dela med sig.

3.5 Socialarbetare och hyresvärd

Sahlin (1996) har undersökt specialkontrakt på bostadsmarknaden och visar där hur hyresvärdar utövar gränskontroll, i dubbel bemärkelse. Först genom att avhysa problemhushåll och sedan ha en inflyttningskontroll i form av kreditupplysning och referenser. Ökade krav från fastighetsägare exkluderar fler från bostadsmarknaden och har på så vis öppnat för att socialtjänsten har utvecklat en sekundär bostadsmarknad. Handläggare inom socialtjänst får där en motsägelsefull roll, som hyresvärd och socialarbetare. Socialtjänstens marknad med specialkontrakt har även förändrat villkoren för att få tillträde till en bostad. Exempelvis har uppsägningstider förkortats och krav på rehabilitering och tillsyn har införts. Sahlin menar att ett bostadslöshetsproblem har omdefinierats till ett disciplinproblem. Sahlin fann i sin studie att klienten för att få en bostad måste visa motivation att förändra annan problematik i sin livssituation och att det finns en grundläggande föreställning om att socialtjänst har företräde att veta klientens verkliga problematik och socialtjänstens uppdrag är att åtgärda detta. En risk med detta är att klientens främsta behov, en bostad, kommer i andra hand. Handläggarnas syn på bostadslösa som grupp menar därför Sahlin blir godtycklig då de oavsett sammansättning definieras som svåra. Sahlin (1996) beskriver att skillnaden mellan det som kallas objektivism och konstruktivism är synen på hur sociala problem förhåller sig till dess existens. Perspektivet objektivism har

utgångspunkt att det går att förklara sociala problem, de existerar medan ett konstruktivistiskt perspektiv menar att sociala problem uppstår när det definieras som problem. Sahlin (1996) skriver att sociala problem inte finns, de konstrueras i en definitionsprocess. En process som identifierar både problem och åtgärder.

4 Teoretisk ram

Inledningsvis presenteras Nyinstitutionell teori, vilket är grunden för den idé om implementering som beskrivs och analyseras i denna studie. Ytterligare av vikt är att beakta att den studerade modellen, BF, vänder sig till akut hemlösa, människor som är socialt utsatta både utifrån sin bostadssituation men även ofta lever med missbruk och psykiskohälsa samt riskerar att bli utsatta som generaliserad grupp och därmed myndigheters maktutövning. Det Intersektionella perspektivet är en hjälp att medvetandegöra omedvetna stereotypa tolkningar och därmed undvika maktmissbruk och blir således användbart här.

4.1 En teori om organisering

Nyinstitutionell teori försöker förklara varför organisationer har en tendens att efterlikna andra organisationer i sin närhet. En utgångspunkt är att organisationer för att hantera osäkerheten i de alla valmöjligheter som uppstår löser detta genom att härma. Det är även förklaringen till att framgångsrika koncept sprids inom samma fält (Ponnert & Svensson 2011). Forskarna menar att det som sprids är föreställningen om objekt och handlingar, ex. program, vilket enligt Ponnert & Svensson (2011) innebär att när en modell eller ett manualbaserat program införlivas i en organisation är det att betrakta som en process där det är uppfattningen om programmet förs in i organisationen.

Enligt Czarniawska (2005) uppfattas en del idéer som bra och vill därför efterliknas av andra organisationer. Czarniawska understryker att när idén, en modell eller en metod, efterliknas lyfts den ur sitt sammanhang (disembedded) för att användas (embedded) i ett nytt sammanhang. Detta innebär att när idén, modellen/metoden, av den nya organisationen ”packas upp” görs det utifrån organisationens värderingar och normer och idén görs meningsfull och användbar. Således är inte idén, modellen eller metoden, längre detsamma samtidigt som organisationen som ”packat upp” idén också har förändrats. Czarniawska (2005) skriver att idéer inte blir som det definierats i förväg utan blir som de genomfördes och därmed gjordes meningsfulla.

4.2 Intersektionalitet

Verkligheten tenderar att bli som vi betraktar den vi gör alltså en konstruktion av det vi ser och det blir vårt antagande av verkligheten. Socialkonstruktivism bidrar till att skapa en förståelse och kritisk hållning till det betraktade fenomenet och till betraktaren själv (Mattsson 2011). Att granska hur olika maktrelationer och beakta hur olika sociala strukturer upprätthåller ojämlikhet är grundläggande i socialt arbete (Mattsson 2010). Intersektionalitet är således ett perspektiv att beakta inom ramen för socialtjänstens arbete för målgruppen hemlösa, en grupp, som definieras av Socialstyrelsen (2010) som en grupp med multipla välfärdsproblem och har en svag ställning i samhället.

Det intersektionella perspektivet (Mattsson 2010) tar utgångspunkt i hur de samhälleliga maktstrukturerna bidrar till att förtryck och ojämlikhet upprätthålls och återskapas. Perspektivet utgår från att köns, sexualitets, klass och etnicitetstrukturer, de centrala kategorierna som skapar makt, är sammanvävda och komplexa samt att synen/fördomarna kring dessa oftast är omedvetna. Mattson (2010) menar att kategorier konstrueras utifrån att en grupp anses ha gemensamma kännetecken. Vi organiserar utifrån likheter och skillnader både i vår vardag och i arbetslivet. Människor kategoriserar för att organisera, kunna betrakta och förstå världen. Genom att kategorisera läser vi in vissa egenskaper hos någon annan. Ett intersektionellt perspektiv antar att makt och kategorier är sammanvävda, komplexa och påverkar varandra. Perspektivet handlar om att göra en mer genomgripande analys genom att medvetandegör stereotypa tolkningar som skapar orättvisa och ojämlikhet.

Mattsson (2011) tar utgångspunkt i den franske idéhistorikern Foucaults tankar om diskursens betydelse för hur vi tolkar och uppfattar världen. Enligt Foucault är de som har makten i samhället även är de som producerar kunskap och vetenskap. Makt och kunskap blir därmed starkt förknippade. Mattsson (2010) skriver vidare om postmodernismen som ytterligare ett perspektiv med intresse av hur kunskap skapas och ger effekter i samhället. Postmodernismen menar att all kunskap är konstruktioner beroende av sitt sociala och historiska sammanhang. Socialkonstruktivism innebär ett sätt att se samhället som konstruerat av människor i samspel med varandra. Medan socialkonstruktivismen tar hänsyn till att exempelvis biologiska kön existerar, men menar att kvinnlighet och manlighet är socialt konstruerade ser postmodernismen att allt är sociala konstruktioner.

Det intersektionella perspektivet är enligt Mattsson (2011) användbart som utgångspunkt och analys i det sociala arbetet. Mattsson (2011) beskriver utifrån Tilly (2000) hur socialt arbete som organisation blir centralt och komplext i relation till kategoriseringar av grupper. Den sociala organiseringen skapar ojämlikheter och maktstrukturer genom en inre struktur som skapar kategorier som klient, hemlös, missbrukare etc. Dessa inre kategorier ska dessutom samordnas med yttre strukturer, övergripande samhällsstrukturer med kategorier som kön, klass eller etnicitet. De yttre strukturerna blir utgångspunkten för att organisera verksamheten. De yttre och inre kategorierna är det som samspelar i mötet mellan socialarbetaren och klienten och kan medföra att dilemman, orättvisor bibehålls om inte socialarbetaren har ett reflexivt perspektiv på sin organisation och de kategorier som samspelar. Mattsson (2011) menar att det intersektionella perspektivet är användbart utifrån att det synliggör och har en förståelse för det komplexa med kategorier och dess samspel samt att detta kan vara en grogrund för att omedvetna maktstrukturer uppstår och lever vidare. Enligt Mattsson (2011) skapar ett intersektionellt perspektiv en medvetenhet hos och ett redskap för socialarbetaren att inte använda förenklade stereotyper eller hur socialarbetaren ser sig själv i relation till klienten.

5 Metod

5.1 Val av metod

I den här undersökningen används semistrukturerade intervjuer för att nå detaljerad kunskap och förståelse om individers subjektiva tolkningar samt ge utrymme för informanten att samtala fritt. Kvale (1997) menar att för att en intervju skall bli ändamålsenlig skall den utföras som ett vardagligt samtal. Genom att i intervjuerna för denna studie ha en intervjuguide med fyra grundfrågor, vad är BF, vem får vara med i BF, hur väljs deltagarna och vad är dina arbetsuppgifter, har det getts möjlighet till ett fritt samtal, men ändå har ämnet behandlats och studiens frågeställningar besvarats.

Valet av forskningsmetod beror alltid på vad vilka svar forskningen söker. Ahrne & Svensson (2012) skriver att frågor som rör människors upplevelser och deras syn på verkligheten besvaras genom att använda kvalitativa metoder. Även Kvale (1997) och Bryman (2012) menar att för att förstå subjektiva innebörder av upplevelser och erfarenheter är den kvalitativa forskningsintervjun användbar. Bryman (2012) menar att forskarens ansats att inta en position att lyssna in individens perspektiv finns möjligheten att uppfatta detaljer vilka har en roll för att förstå det sammanhang intervjupersonen verkar i. Att ta hänsyn till det

sammanhang intervjupersonen befinner sig i är enligt Bryman (2012) ett sätt att förstå varför personen handlar på olika sätt. I denna studie har informanterna berättat om sin verksamhet och hur de uppfattar sin arbetsuppgift, vilket bidragit till att frågorna angående BF har besvarats i relation till det sammanhang informanten befinner sig i.

Enligt Kvale (1997) är semistrukturerade intervju en användbar metod när vissa temaområden skall behandlas och forskaren är intresserad av att beskriva, förklara och tolka. I den kvalitativa intervjun är det viktigt, trots att det är ett fenomen som skall studeras, att informanten ska påverka samtalsriktning (Bryman 2012). Ahrne och Svensson (2011) menar att en semistrukturerad intervju ger utrymme för individuella utvecklingar men ger även stöd för att hålla sig till ämnet. I denna studie gav den semistrukturerade intervjun möjlighet för informanterna att mer detaljerat beskriva sitt eget sammanhang och perspektiv.

5.2 Urval

Studiens avsikt är att belysa rekryteringsprocessen samt arbets sätt i implementering av BF modellen. Offentliga tjänster organiseras vanligtvis i en beställare- och utförare organisation. Enligt kommunens projektbeskrivning (Beslutsunderlag 2014) framgår att förutom beställare (socialsekreterare vid vuxenkontoret) och utförare (Boendesamordnare i BF) medverkar även en frivilligorganisation i rekryteringsprocessen till BF. Således är tre parter erfarenhet intressant att utforska. Via kommunens samverkansgrupp för BF togs kontakt med en utförare, som delade kontaktuppgifter till utförare och frivillorganisationen, på så sätt gjordes vad Bryman (2012) kallar ett bekvämlighetsurval. Det innebär att den första kontakten känner och hänvisar till fler informanter. Namn och kontaktuppgifter till ytterligare fem initierade personer tillhandahölls av utföraren. Två av dessa var inte tillgängliga vid perioden för utförande av intervjuerna, medan övriga fyra tillfrågade ställde sig positiva till att medverka. Att BF i studerad kommun var i ett initialske är en faktor som påverkade mängden av initierade socialarbetare och därmed även presumtiva informanter.

5.3 Intervjuernas genomförande

Intervjuerna ägde efter överenskommelse rum på respektive informants arbetsplats. I två av informantens arbetsrum och i de två andra intervjuerna i arbetsplatsens samtalsrum. Att intervjuerna sker i avskildhet minskar möjligheten att samtalet avbryts av kollegor eller telefonsamtal. Samtalen har spelats in på bandspelare med informantens godkännande. Att

spela in samtalen gör det möjligt att fokusera på informantens berättelse och inte att anteckna vad de uppger. Bryman (2012) menar att transkribering av intervjuer tar lång tid medan fördelarna med att spela in är att forskaren under intervjun kan koncentrera sig på vad intervjupersonen säger och det finns mycket material för analys. Ytterligare en viktig faktor är att inte avbrott för eller att uppmärksamheten riktas till antecknandet, utan den tysta kommunikationen, kroppshållning, ögonkontakt, bekräftande nickningar mm, för dialogen framåt. Vid intervjuens inledning informerades informanterna om rätten att när som helst avbryta intervjun, välja att inte svara på frågor eller vilja ha frågor förtydligade. Tiden för intervjuerna har varit mellan 50 och 90 minuter. Intervjuerna avslutades med att ge informanten möjlighet att ta upp frågor som denna förväntat sig att intervjuaren skulle fråga eller något som informanten sett viktigt att tillägga samt möjligheten att i efterhand ta kontakt och ändra eller förtydliga något som uppgetts.

5.4 Bearbetning av intervjuerna

Intervjuerna har samma dag eller senast dagen efter transkriberats ord för ord, genom att lyssna på inspelningen och skriva ned samtalet till en text. En andra genomlysning och samtidigt jämförande av en utskrift av material har utförts för att minimera missar. Kvale (1997) menar att det är en viktig uppgift att reducera datamängden för att med för mycket material blir bearbetningen tidskrävande och eventuellt inte relevant. Därefter har språket vid behov ändrats från talspråk till läsbara meningar. Exempelvis har ord som hum, asså, och upprepningar exkluderats. Efter den sista genomgången av texten blivit det som utgör studiens råmaterial.

Kvale (1997) menar att forskaren för att finna relevant data måste ha ett tydligt syfte med undersökningen. Vidare menar Kvale att det är viktigt att undersöka om datamaterialet har ett innehåll där informanterna uppger det som är relevant för studien. Råmaterialet har därav bearbetats utifrån intervjuernas fyra frågor. Detta har skett genom att i de utskrivna texterna med olika färg understryka de passagen som besvarar respektive fråga. Under bearbetningen blev tydligt mönstret att beställar- och utförar- respektive frivilligorganisationen har olika kunskap och idé om BF och förväntningar på utförandet. Intervjuerna med de Socialarbetare som varit involverade i processen visade att en av de första frågorna som aktualiserades var hur, av vilka och på vilka kriterier de boende skulle väljas ut. I urvalsprocessen av de boende fanns flera frågor att ta hänsyn till enligt kommunens företrädare.

En möjlighet är att mönstret har uppkommit av personliga tolkningar av utsagor eller utelämnande av uppgifter, vilket enligt Kvale (1997) och Bryman (2012) undviks genom flera genomgångar av texten samt genom att informanternas svar är exakt formulerade. Sundhall (2008) har tittat på utredningstexter och undersökt om barn citeras eller tolkas. Sundhall ser en skillnad och använder begreppen "Showing" och "Telling", hämtade från narrativ teori, för att påvisa skillnaden och vad det innebär. Showing innebär att personens egna ord framförs i texten, karaktären visas. Medan när textförfattaren använder Telling omtalas karaktären via berättarens språk. I denna studies resultatdel är ansatsen att i möjligaste mån visa intervjupersonernas egna perspektiv, ett Showing perspektiv. Intervjupersonernas egna ord får belysa vad som framkom under intervjun för att läsaren själv ska ta del av de professionellas tankar exakt formulerade.

5.5 Tillförlitlighet och trovärdighet

Resultatet som redovisas är ett resultat av olika språkliga val och en tolkning av intervjumaterialet. Hur intervju svaren framställs spelar stor roll för slutresultatet. Kvalitativ metod får därav ofta kritik för att den är svår att kritisera (Bryman 2012). Vidare menar Bryman att en kritik är att undersökningen bygger på forskarens subjektiva uppfattning och att intervjuerna är gjorda i ett sammanhang samt har tyngdpunkten på informanternas uppfattning vilken konstruerar en social verklighet som inte går att upprepa vid ett annat tillfälle. I den här studien är fokus på att utifrån socialarbetarnas berättelser få en bild av BF modellen i den studerade kommunen. Kvalitativ forskning bygger på ett intresse för subjektiviteten och en förståelse för hur informanterna betraktar och konstruerar den sociala verkligheten (Bryman 2012), vilket innebär att den kvalitativa ansatsen är meningsfull i den här studien.

I kvalitativ forskning används hellre begreppen trovärdighet eller tillförlitlighet istället för reliabilitet och validitet (Bryman 2012). En viktig fråga när det gäller tillförlitlighet är om forskaren undersöker vad den har för avsikt att undersöka. I den här studien har strävan varit att finna informanter insatta i undersökningens område därav är alla informanter aktiva socialarbetare i BF implementeringen i studerad kommun. Antalet informanter har en betydelse för mångfalden av uppfattningar om BF medan de slutliga antalet informanters utsagor ändå bibehåller en tillförlitlighet genom att de arbetar direkt med BF. Ytterligare en betydelse för tillförlitligheten är att inte relevant material får plats i redovisning av material dvs. redovisat material hamnar bortom syftet med studien. Detta har i denna studie säkerställts

genom att genomgående hänvisa till de fyra intervjufrågorna, vilka även motsvarar syfte och frågeställningar med studien.

Bryman (2012) menar att i kvalitativ forskning assimileras begreppen reliabilitet och validitet utan att begreppens innebörd ändras. Trovärdighet kan enligt Bryman (2012) avses intern reliabilitet där det ska finnas en hög samstämmighet mellan begrepp och observationer. Den externa reliabiliteten handlar istället om resultatens möjlighet att generaliseras till andra liknande sociala sammanhang. Den här studien är gjord i ett sammanhang där BF är nystartat och med fokus på hur socialarbetarna gör modellen till sin egen. Studiens ansats går att replikera i liknande situation i annan kommun, medan resultaten här är från sitt speciella sammanhang och kan därför möjligen jämföras. Forsknings resultat och annat material i den här studien har värderats utifrån sin trovärdighet och giltighet till studiens syfte. Inläsning i ämnet har även gett en kunskap, vilket minimerat tolkning och missuppfattningar i samtalet med informanterna. Noggrannheten i bearbetningen av råmaterialet bidrar till att för studien relevant material används och kan kopplas till forskning i ämnet och teorin.

5.6 Etik

Ahrne och Svensson (2012) menar att etiska frågeställningar som kan väckas i samhällsvetenskaplig forskning är de som handlar om relationen mellan forskaren och den eller de personer som studeras. Ahrne och Svensson (2012) skriver vidare att forskningsetiska principer har sin utgångspunkt i att forskningen endast skall utföras om den utförs med respekt för människovärdet och att mänskliga rättigheter och grundläggande friheter alltid skall beaktas. Liknande beskriver Bryman (2012) och även det antal etiska principer som grundläggande för forskning, krav på information och samtycke samt anonymitet. De intervjuade i denna studie har gett sitt samtycke till att delta i forskning och är informerade om att de när de vill kan avbryta sitt deltagande. Utgångspunkten för studien var att få ta del av informanternas egna upplevelser och kunskaper. De intervjuade informerades om hur materialet kommer att användas och vid eventuell risk att någon person, kan komma till skada kommer uttalanden med alltför komprometterande innehåll inte att ingå i studien. Kravet på konfidentialitet, dvs. anonymitet är viktig, men svår att uppnå i studier där få informanter medverkar. Alla informanter i denna studie var införstådda med att de läsare som känner till projektet även kan urskilja vem som varit informant. Utifrån möjligheten att bli igenkänd har intervjupersonerna fått möjlighet att läsa och kommentera de utskrivna intervju svaren. Ingen av de intervjuade har haft synpunkter eller önskat förändringar i texten. Ytterligare en åtgärd

för att anonymisera är att i resultatdelen återge informanterna könsneutralt, informanternas röster framförs i texten och omnämns då som Beställare, Utförare samt Frivilligorganisation/Frivilligarbetare. Benämningarna hämtas från hur studerad kommun benämmer sin organisation.

6 Resultat och Analys

Inledningsvis presenteras situationen i studerad kommun, vilket ger en bakgrund till kommunens införande av BF. Därefter följer en redovisning av studiens empiri, presenterad utifrån studiens frågeställningar.

6.1 Situationen i studerad kommun

Den studerade kommunen har sedan 2009 stått i startgroparna för att införa den evidensbaserade modellen Housing First (HF) svenska variant Bostad först (BF) och från årsskiftet 2014/15 är BF Västerås modellen i gång (Beslutsunderlag 2014). Syftet med införande av BF i Västerås var att minska antalet hemlösa i staden. I beslutsunderlaget och projektkontraktet (2014) framgår att ytterligare ett mål handlar om det organisatoriska lärandet av projektet, vilka insatser och arbetsmetoder blir framgångsrika i BF arbetet och vilken skillnad är BF i praktiken jämfört med det nuvarande arbetssättet, vårdkedjemodellen. Kommunen kartlägger varje år sedan 2000 hemlösheten och använder samma definitioner som socialstyrelsen. Antalet hemlösa vid kartläggningen 2014 fanns vara 750 personer. Jämfört med föregående år är detta en ökning med 198 personer (Västerås stad Rapport 2014). Enligt Rapporten bedöms hälften av de hemlösa (51 procent) att inte vara i behov av stöd eller omvårdnad från socialtjänsten. Det är alltså avsaknad av egen bostad som är huvudproblemet. Den vanligaste boendesituationen (56 procent) är att personen tillfälligt bor hos släkt eller vänner. I Västerås fanns vid kartläggningen 2014 att 39 personer är uteliggare och 22 personer har sin nattvila på härbärg. Det gör att sammanlagt 61 personer kategoriseras som akut bostadslösa, en ökning från föregående år med 11 personer. Den mest förekommande orsaken till hemlöshet bedöms vara missbruk (39 procent). En kategori som blivit vanligare de senaste åren är att personen befinner sig i en flyktingsituation (38 procent) medan bristen på bostäder står för 36 procent av hemlöshetsproblematiken (Västerås stad Rapport 2014). I hemlöshetsmätningen Västerås undersöks även om rapporterade personer är kända av socialtjänsten. Från år 2007 och framåt har siffran varit hög och visar att mellan 95 till 98 procent är kända av socialtjänsten.

I kommunen har det under de senaste åren varit en stor efterfrågan och en liten tillgång på små lägenheter (Västerås stad beslutsunderlag 2014). Intet en ny situation då Bostadsbristkommittén i Västerås redan år 1913 konstaterade att ”... så var bostadsbristen ytterst påtaglig för låginkomsttagare på grund av såväl bristen på mindre lägenheter som kraftiga hyresstegringar” (Runquist 2006 sid.154). Nämnda Bostadsbristkommitté ansåg vidare att det var ”en naturlig plikt för industribolagen” att göra mer men ansåg även att samhället hade ett ansvar för bostadsförsörjningen i Västerås (sid.155). Detta var bland annat början på bildandet av kommunala bostadsbolag. Idag drygt hundra år senare är bristen på små lägenheter fortfarande ett dilemma och framför allt i socialtjänstens arbete att hjälpa invånarna ur hemlöshet.

I kommunen finns konceptet ”En väg in”, ett samarbetsavtal mellan fastighetsägarna och staden vilket innebär att fastighetsägarna erbjuder staden lägenheter för uthyrning till personer som har svårt att på egen hand ta sig in på bostadsmarknaden (Västerås stad 2014). En svårighet med att komma igång med BF har varit att fastighetsägarna inte haft tillgång till lämpliga lägenheter att erbjuda projektet. Individ och familjenämnden löste detta genom att ge uppdraget till fastighetskontoret att för nämndens räkning köpa in tio bostadsrättslägenheter, med avsikt att växla dessa till hyresrätter (Västerås stad 2014A, Stygruppsprotokoll 032015). Enligt IOF beslutsunderlag (2014B) utgår arbetet i BF från Case Management. För att erbjuda stöd och service har anställts två boendesamordnare, vilka på heltid arbetar med projektet.

6.2 Likheter och skillnader i synsätt och arbetsmetoder HF/BF

Denna uppsats handlar om hur studerad kommun organiserar sig vid implementering av BF, samt hur involverade socialarbetare beskriver, tolkar och gör modellen till meningsfull aktivitet. Implementering påverkas av verksamhetens organisering och Czarniawska (2005) menar att idéer inte blir som de definierats i förväg utan blir som de genomfördes och därmed gjordes meningsfulla. Nedan följer en redogörelse för hur resultatet visar att studerad kommun och dess aktörer efterliknar eller förändrar vald arbetsmetod BF.

I Beslutsunderlag (2014) framgår att BF i den studerade kommunen följer nationella modeller av BF och vänder sig till samma målgrupp, kontraktstyp samt att kommunen inte har specifika krav på nykterhet eller deltagande i åtgärder eller behandling. Det finns dock skillnader mellan hur de svenska kommunerna hanterar BF och hur stödet är utformat

exempelvis när det gäller tillgängligt över dygnet. I den studerade kommunen finns stöd tillgängligt under kontorstid medan exempelvis Helsingborg och Örebro har dygnet runt stöd. De nationella BF modellerna skiljer sig från ursprungsmodellen Housing First (HF) genom kontraktstyp, där förstahandskontrakt är det brukliga medan i Sverige erbjuds deltagare i BF ett andrahandskontrakt. Hur deltagare får tillträde till BF finns skillnader nationellt. I Örebro där BF verksamheten drivs av Frivilligorganisationer ansöker de som önskar delta direkt till projektet och urvalet sker via intervjuer (Aronsson 2015). I Karlstad sker urvalet genom lottning, medan i övriga nationella modeller ska den presumtive deltagaren ha kontakt med socialtjänstens beställarorganisation och väljs därefter ut via utredning, som bland annat ska visa att personen är motiverad till förändring (Kristiansen 2013, Källmén mfl. 2013, Aronsson 2015). Detta till skillnad mot ursprungsmodellen där Tsemberis (2010) menar att motivation till förändring kan komma med tiden och med hjälp av det stöd HF erbjuder. Ur ett intersektionellt perspektiv (Mattsson 2010) blir frågan om motiverad till förändring eller inte viktig. Bestämmer kommunen eller bestämmer individen om sig själv och är den maktfrågan upptäckt och definierad.

BF modellen i den undersökta kommunen skiljer sig från ursprungsmodellen Housing First (Tsemberis 2010) genom att deltagarna plockas ut med hjälp av särskilda kriterier utöver behov av bostad. Den studerade BF verksamheten följer de flesta andra nationella utvärderade BF projekt (Kristiansen 2013, Källmén mfl. 2013, Aronsson 2015). Dock förekommer lottning i en svensk kommun, vilket är närmast likt det system för urval som grundmodellen HF förespråkar (Tsemberis 201).

6.2 Socialarbetarnas tolkning av BF

Implementering av nya metoder eller arbetssätt kräver enligt Fixsen (2005) ett beslut för att metoden ska användas, vilket i studerad kommun finns. Det ska även finnas stöd för att planera och genomföra (Gray et al. 2009, Mullen et al. 2007, Proctor och Rosen 2008, Austin et al. 2008). Studerad kommun väljer modell men överlåter till utförare att organisera och bygga upp rutiner för modellens utförande. Under intervjun berättar Beställaren som arbetar på socialkontor vuxen att den har fått information om BF modellen via diskussioner i teamet och fler ”inputs” efterhand.

På frågan om vad BF innebär svarar beställaren enligt nedan,

”... Min tanke kring bostad först är att man börjar lite, man ger ett boende i första hand och man kan inte ställa några krav, mer än som jag nämnt att man inte får dra till sig folk och sen är det inte ett krav på nykterhet eller drogfrihet men sen ska man bygga upp stödet med hjälp av boendesamordnarna” ”Ja, bostad först och sen bygga upp stödet och så glömde jag säga att det är vår tanke att man ska ha en vilja till förändring” (Beställare).

Det svaret kan belysas utifrån Ponnert och Svensson (2011) som menar att var och en som medverkar får information och gör modellen till sin egen. Beställaren har i sitt svar tagit med kriteriet ”man får inte dra till sig folk”, vilket inte står att läsa i Beslutsunderlag (2014) eller i artiklar, utvärderingar eller rapporter nationellt eller internationellt. Enligt Sahlin (1996) får socialarbetaren en kluven roll som socialarbetare och hyresvärd. Villkoren att få tillträde till bostadsmarknaden har förändrats och den sekundära sociala bostadsmarknaden ökar. Numera är det ofta socialarbetare agerar hyresvärd och ska bedöma om personen är lämplig en bostad. Beställaren uppger här ett kriterium som kan ses som inflyttningskontroll vilket Sahlin (1995) menar är hyresvärdarnas gränskontroll och nu har övertagits av den sociala bostadsmarknaden.

I Beslutsunderlaget (2014) framgår att socialarbetarna ska ta del av nationella projekt för att få kunskaper om BF. Den först anställda Utföraren den så kallade boendesamordnaren, arbetade första månaderna med att göra studiebesök på andra orter med BF projekt och att läsa in sig på HF modeller i västvärlden. I intervjun framgår att Utföraren har god kännedom om kunskapsläget gällande både HF och BF. Andra Utföraren anställdes ett halvår senare och har sina kunskaper om BF från vad kollegan berättat, vilket i intervjun framgår är kunskaper om modellens grundprinciper.

Frivilligorganisationen som varit med från starten av projektet är enligt Frivilligarbetaren insatta i både vad BF i kommunen erbjuder och väl insatta i ursprungsmodellen HF från New York. I den om att bostad är en mänsklig rättighet och den inte ska erbjudas med krav på behandling, men med erbjudande om stöd är helt i linje med organisationens synsätt. Vidare berättar Frivilligarbetaren att när första tanken om BF i Västerås väcktes gavs erbjudandet till Frivilligorganisationen att driva verksamheten, vilket medfört att mycket tid har ägnats till att lära sig om både HF och BF. Organisationen var med i planeringen inför BF, men av olika skäl beslutade Frivilligorganisationen att de ej kunde anta erbjudandet.

”... men då bestämde man att det är ju bra om ni är med i rekryteringen, ni är dom som har förtroende hos målgruppen och vi myndighetssidan vet en viss sak, men ni har ju bättre koll på vad brukaren själv säger sig klara av” (Frivilligarbetaren)

Frivilligarbetaren ser positivt på kommunens ide om hur BF ska bedrivas och ser att Frivilligorganisationen har mycket att bidra med.

Samtliga informanter beskriver hur de fått och har kunskap om BF, informanternas uppfattning om BF och hur de för att använda Czarniawskas (2005) begrepp embedded, packar upp och gör den begriplig, exempelvis när Beställaren uttrycker att ”man börjar lite, ger en bostad först.....sen ska man bygga upp stödet...”

6.3 Krav för att delta och val av deltagaren

I intervjuerna framkommer att samtliga informanter är informerade om att beslut om deltagande i BF fattas av Beställare på vuxenkontoret, medan ansvaret för urvalet, hur förslag på lämpliga kandidater framkommer och när och varför möten med den personen sker ännu inte har en utvecklad rutin. Vilket följer beslutsunderlaget (2014) från kommunen där det framgår att Utförarna och Beställarna skall utveckla rutiner för hur personer aktualiseras samt genom besök i och dialog med andra kommuner lära sig mer. För att bli deltagare och få tillträde till en lägenhet, behövs ett biståndsbeslut och det är socialsekreterarna på stadens socialkontor vuxen som efter genomförd utredning fattar beslutet om insatsen.

Beställaren berättar att när den första deltagaren fick erbjudande om BF, hade inte Utförare anställts och planeringen för klienten, som var på utsluss från behandling till *”träninglägenhet med stöd av en livslots”* blev förändrad. Det var konsulenten (beställarteamets ledare) som berättade att planeringen ändrats till en BF lägenhet. Istället för *”livslotsen”* fick Utföraren i BF börja arbeta med inflyttning och stöd. När klienten är beviljad träninglägenhet har de enligt Beställaren *”kommit en bit på väg”* i vårdkedjan exempelvis genomgått behandling. Beställaren vet att detta inte är kriterier för BF, men uppger att från början var det oklart hur handläggarna skulle välja deltagare.

När handläggaren möter klienten förväntas de vidta åtgärder. Sahlin (1996) beskriver att skälet till mötet, aktiverar en uppsättning stereotyper som kan motsvara den insatsrepertoar socialtjänsten tillhandahåller. Enligt Sahlin kan då utredningssamtalet ses som ett möte där handläggare bestämmer samtalsämne och hur frågan ska belysas, klientens motivation och handläggarens syn på problematikens uppkomst avgör val av åtgärd.

Enligt Beslutsunderlag (2014) har det lämnats öppet för medverkande socialarbetare att hitta ett fungerande rekryteringssystem. Beställaren berättar att eftersom det var oklart från början hur personer skulle väljas ut till BF gjorde teamet utifrån erfarenheten av den första tillsättningen en egen kriterielista. Czarniawska (2005) menar att när en ny idé/modell packas upp (embedded) görs det utifrån organisationens värderingar och normer och i Beställarteamets kontext blir kriterier för deltagande ett sätt att göra modellen begriplig och meningsfull. Målgrupp för BF i den studerade kommunen är män och kvinnor i hemlöshet och som också har en social eller psykosocial problematik. Personen skall uppvisa en uppriktig vilja till förändring av sin situation och ha deltagit i andra former för att lösa sitt boende men då misslyckats. (Beslutsunderlag 2014). När Beställarna på socialkontor vuxen bedömer om BF kan vara aktuellt finns ytterligare kriterier. Enligt Beställaren ska exempelvis personen ha en viss funktionsnivå, vilken innebär att personen ska fungera som hyresgäst.

”.. i alla fall med stöd betala räkningar och sånt. Och man får inte dra till sig folk, man får inte ha en svans efter sig så att det blir ett tillhåll för andra personer, det är utifrån grannarna och så är det ett ansvar gentemot hyresvärderna”. (Beställare)

Hur Beställaren vet att personen har förmåga att säga nej till den så kallade ”svansen” dvs. gamla vänner eller släktingar ofta negativa kontakter utifrån de professionellas perspektiv, bedöms genom att Beställaren tittar bakåt hur klientens tidigare historia sett ut. Ett annat sätt är att använda socialkontorets ”uppsökare” för att få mer information. En i Beställarteamet som har arbetsuppgiften att ha kontakt med de som är hemlösa och har missbruksproblematik. Uppsökaren är en förlängd arm, som har en personkännedom om klienten och kan genom personliga kontakt förmedla mötestider till de som är svåra att nå.

Angående kriteriet att personen ska ha en vilja till förändring berättar Beställaren att det är svårt att bedöma motivationen. Det går upp och ned och alla är egentligen mer eller mindre motiverade till en förändring och alla är motiverade till att ha ett boende. En skillnad enligt Beställaren, som kan tyda på vilja till förändring är att personen återkommande söker kontakt och stöd vid socialkontoret. Flera klienter söker stöd men blir sedan onåbara medan andra även om det tar tid att göra en planering, håller någon form av kontakt.

”Ja, precis, man pratar med klienterna så mycket och man får till den här samarbetsalliansen så... det är svårt att säga”(Beställare)

Beställaren berättar att teamet fått tillgång till Frivilligorganisationens förslagslista. Alla som fanns med på listan var kända av teamet, men de skulle kanske inte ha gjort samma

bedömning av ordningsföljden av de aktuella brukarna. Skillnaden menar Beställaren beror på att Frivilligorganisationen inte alltid känner till de planeringar med klienter som gjorts vid vuxenkontoret.

Enligt Beställaren är de som blir aktuella för BF redan kända för kommunens socialtjänst, vilket överensstämmer med kommunens hemlöshetsmätning (Rapport 2014) som visar att cirka 95 procent av de hemlösa är kända vid socialtjänsten.

” de som kommer från oss är ju aktuella hos oss , sen är det de att stadsmissionen är ju också inblandade i det här och jag tror nu att man skall tillsätta någon remissgrupp. Det är jag inte så insatt i men det kan kanske utförarna berätta mer om.” (Beställare)

Vid Frivilligorganisationen ansåg de att deras kunskaper om målgruppen är viktigt att erbjuda. De fick även höra att det skulle tillsättas två samordnartjänster, men sen blev det tyst.

”Helt plötsligt får vi höra genom våra gäster att, jaha vad kul, den här personen har fått en bostad via BF”

Frivilligarbetaren berättar att dennes uppfattning är att det blev väldigt bråttom att komma igång, möjligtvis av ekonomiska eller politiska skäl och helt plötsligt hade två personer fått beslut om att delta i projektet.

”jag säger ingenting om det, jag kan tycka att de två vi vet om är jättelämpliga för det här och den ena vet vi att det går jättebra för dessutom, men fortfarande undrar jag varför vi inte var med i början av processen. Det blir lite skevt nu att gå in i andra halvlek”.

(Frivilligarbetare)

Hur Frivilligorganisationen skall vara med i projektet är fortfarande en öppen fråga, både för Beställarna och Frivilligorganisationen, dock berättar Frivilligarbetaren att det påbörjats diskussioner och samarbete med Utförarna.

Redan vid *”andra mötet fick vi med oss att ta med en lista på personer som vi ser kan vara aktuella och så säger man att genom att det här är ett projekt och vi ska ta hand om tio lägenheter så är det viktigt att det inte är superkatastroferna, vi måste visa att de här människorna klarar av”*(Frivilligarbetare)

Frivilligorganisationen har cirka 250 gäster i månaden. Så gott som alla uppfyller kriterierna att vara hemlös och ha ett missbruk eller lider av psykiskohälsa. Med få undantag är alla motiverade att leva i ett ordnat boende. Med den mängden potentiella deltagare är det enligt

Frivilligarbetaren inte enkelt att ge socialkontoret den lista med tio namn, beställarna efterfrågat.

”Vi skulle kunna sätta femtio namn på en lista, det svåra är på något sätt att jag kan känna förväntningar från kommunens sida att vi ska ha koll på läget och vi ska lämna [lyckas] garantier fast det inte finns några garantier, det tycker jag är det svåra” (Frivilligarbetare)

Vid Frivilligorganisationen har personalen försökt förstå vilka kriterier personen ska uppfylla för att bli aktuell för BF. De har uppfattat att BF projektet vill ha goda exempel och lyckade resultat. Det Frivilligarbetaren förstått under tiden är att personen inte får ha djur, inte ska vara våldsam och inte ha någon partner. Generellt har det enligt informanten varit svårt för hans arbetsgrupp att göra ett urval bland sina gäster.

”vilka är vi som... det kanske låter lite stort men det är att spela lite gud, man väljer över någon annans liv, vilka är vi som har rätt att bedöma att någon annan passar i ett boende eller inte. Det kan kännas rätt sjukt emellanåt”.(Frivilligarbetaren)

Frivilligarbetaren berättar att kriteriet ”vilja till förändring” blir en bedömning av vem som just nu är mest trött på livssituationen som hemlös. Frivilligarbetaren menar att det bästa är om gästen har funderingar om sig själv och sin förändring och inte säger ”jag ska bli bättre för att jag ska ha kontakt med den eller den”, utan att personen önskar förändring utifrån att den tänker och bryr sig om sig själv. Att inte låta lägenheten bli en allmän uppehålls plats, ”förmågan att säga nej” handlar enligt Frivilligarbetaren om personens egen integritet. Det finns gäster som deltar i Frivilligorganisationens verksamhet men ändå har en egen sfär och integritet. En besvärligare situation har en del av de hemlösa kvinnorna. De lever ofta i en relation med en hemlös man och inte sällan är relationen ett måste för kvinnans skydd mot utnyttjande av andra män. Dock hindrar inte det kvinnans man att utöva våld mot eller förstöra för kvinnan. Bland gästerna finns kvinnor som trots att de är ”tokmotiverade” inte kan rekommenderas till BF med anledning av att deras partner förmodligen skulle störa grannarna.

Frivilligarbetaren beskriver att med få undantag uppfyller alla deras gäster grundkriterierna för att delta i BF. Frivilligarbetaren tar då utgångspunkt hur Tsemberis (2010) beskriver hur deltagandet till HF går till. När Frivilligarbetaren fortsätter sitt resonemang går denne in i den nationella kontexten och hur Frivilligorganisationen ska uppfatta kriterierna för deltagande i BF i studerad kommun. Frivilligarbetaren beskriver hur det innebär att ”de spelar gud”, de som har kunskap om andra och makt att välja och blir då en del i det som Mattsson (2010)

uttrycker, det intersektionella perspektivet, att maktstrukturer bidrar till att förtryck och ojämlikhet upprätthålls. Sahlin (1996) skriver om hur problem konstrueras och menar att sociala problem konstrueras och uppträffas i en definitionsprocess. I detta fall blir Frivilligarbetaren medvetet eller omedvetet en del i hur deltagarna definieras och specifikt hur hemlösa kvinnor med en relation till en våldsam man kategoriseras som grupp och därmed utesluts som deltagare i BF.

Utförarna beskriver ett annat perspektiv och menar att ett viktigt kriterium för dem är att personen inte är våldsam, både med anledning av att inte störa grannarna, men främst med tanke på den egna säkerheten. Personerna som blir utvalda för BF är alla kända vid socialtjänsten eller Frivilligorganisationen och personer med en historia med våld blir inte aktuella. Vilja till förändring, att vara motiverad är enligt Utförarna ett svårare urvalskriterium. Alla människor vill ha en bostad, men bedömningen Utförarna gör grundar sig på om personen har en framtidsplan som innehåller ett mer ordnat liv. Utförarna understryker att modellen BF innebär inga krav utöver vad alla hyresgäster ska ta ansvar över.

Resultatet av intervjupersonernas tankar om vilka är de presumtiva deltagare i BF som redovisats ovan, visar att modellen BF riktar sig till problemområdet, där olika aktörer har intresse och samma mål, att hemlösa ska få en möjlighet till boende, men att vilka kriterier och hur kriterierna bedöms vilket styr urvalet för deltagandet skiftar mellan intervjupersonerna beroende på om de är utförare eller beställare eller som Frivilligorganisationen, vilka står utanför. Beställarna bedömer ”att vara motiverad” utifrån hur kontakten med socialkontoret ser ut, medan Utförarna hänvisar till att personen har en framtidsplan medan Frivilligorganisationen definierar en framtidsplan, som en vilja till personlig utveckling, att man vill något för egen del. Även kriteriet inte vara våldsam, belyses ur tre perspektiv beroende på var i organisationen man arbetar. Beställaren diskuterar perspektivet utifrån att inte störa grannar, Utförarna tänker på sin egen säkerhet vid hembesök medan Frivilligorganisationen har perspektivet hur kvinnor blir mer utsatta och uteslutna.

Utförarna i den studerade kommunen beskriver förutom BFs målgrupp att ytterligare kriterier behövs för att göra val om vem som kan sköta ett eget boende och dels för att förbättra den egna arbetssituationen. Ytterligare kriterier som framkommer i intervjuerna är från Beställarnas sida att personen skall vara aktuell/känd vid socialtjänsten, behovet av bostad skall inte uppstå utifrån utsluss från behandling, men underlätta kommunens ekonomiska belastning för individen, vidare ska personen ha en förmåga att säga nej till andra ”svansen”,

med stöd klara av att betala räkningar, inte vara våldsam samt vara ensamstående utan husdjur. De professionella aktörerna förväntas också avgöra om det finns en stor möjlighet för personen att lyckas med sitt boende.

Det intersektionella perspektivet har huvudfokus på att kategorier är komplexa och samspelar med varandra. Utifrån Mattssons (2011) kritisk reflexiva perspektiv synliggörs att beställaren har fått en mindre introduktion till vad modellen HF/BF innebär, vilket får effekter när beställaren ”packar upp” (Ponnert och Svensson 2011) BF modellen och gör den till sin egen, meningsfull och begriplig, då detta utförs i relation till Beställarens kontext på socialkontoret och den innovativa idén (Rønning mfl. 2013) med BF får mindre utrymme. Beställaren väljer att betrakta den presumtive deltagaren till BF som ”klient” i den bemärkelsen att handläggningen av BF frågan inte skiljer sig från andra klienter. Exempelvis om den presumtive deltagaren till BF inte är aktuell vid kontoret, ska personen, som alla andra, ha ingången via mottagningen eller att utredningstiden ej kan förkortas. Beställaren ser inte sin utredande roll som annorlunda i BF ärenden, vilket medför att Beställaren använder sig av kontorets sedvanliga verktyg eller kategoriseringar för att bedöma om personen äger rätt till inträde på den sociala bostadsmarknaden.

I Beställarens vardag blir det två huvudkategorier som samspelar, organisationen vid kontoret och klienten. En negativ maktordning upprätthålls om det sker utan reflexion. Det framgår av intervjun med Beställaren att handläggningen utförs enligt lokala rutiner men personen bemöts och utreds utifrån generella kategoriseringar som att vara hemlös, missbrukare och könstillhörighet samt att mindre hänsyn tas till BF modellens utgångspunkt, att bostad är en mänsklig rättighet och att *alla* med stöd klarar att bo.

En alternativ möjlighet för Beställaren att förhålla sig är att se BF modellen som en metod att bekämpa sociala orättvisor, bostad är en rättighet och att socialkontorets kontext, rutiner och riktlinjer för bemötande och handläggning är den ”kategori” som bör anpassas till metoden istället för att människor i behov av bostad skall anpassas och förklaras till organisatoriska rutiner.

6.4 Vägen från aktualiserad till inflyttad ut

Om någon av Beställarna i ett ärende tänker att BF skulle passa en specifik brukare diskuteras detta under ett teammöte. Om alla är överens kontaktar beställaren Utföraren.

”då kontaktade jag Utföraren och förklarade hur det ser ut för den här personen, sen träffar dom personen för att göra en djupintervju”..... ”om dom tycker att det är ok och har kollat med hyresvärderna och sånt, då ska Beställaren göra en insats av det” (Beställaren)

Beställaren berättar vidare att gången efter mötet med Utförarna ser ut följande. Till att börja med måste det finnas en ledig lägenhet, Beställaren kan inte ställa några krav på personen, men de gör en utredning, som även inkluderar en ASI (Addiction Severity Index) intervju. Beslut om insatsen fattas och en vårdplan skrivs. Det är Beställaren som har ett uppföljningsansvar. ASI utredningen blir ett underlag för Utförarnas arbete och skriver utifrån vårdplanen en individuell plan (IP). Den senare planen är mer konkret vad personen behöver stöd med, dvs det som Utförarna ska arbeta med.

Utförare berättar att den fick första uppdraget utan att vara med i rekryteringsprocessen. Det fanns redan namn på personer som av Beställarna valts ut för BF. Efter träffarna med Frivilligorganisationen har Utförarna fått fler namn på lämpliga kandidater.

”vi måste träffa dom först och informera och sen går vi tillbaka till handläggarna. Om dom vill gå vidare, det är dom som gör utredningen egentligen”

Utföraren berättar vid intervjun att det är förvirrande vem bestämmer och när det bestäms. Utförande hade arbetat länge och ihärdigt för att få kontakt med en presumtiv deltagare för BF för att få möjlighet att informera densamma. När de äntligen har lyckats och personen var villig att delta, BF kan vara intressant, då fick de höra från Beställarna att personen inte kan bli aktuell för BF. Utföraren har farhågan att den personen inte får BF då han inte varken kostar eller har kostat pengar för kommunen.

”personen har en sysselsättning och går varje morgon till jobbet, det är hans liiiiiv, han sumpar inte en dag” (Utförare)

6.5 Tillämpning av BF modellens arbetsätt

I intervjuerna med Utförarna framkommer att de inte känner till att de ska arbeta utifrån någon specifik metodik trots att det beslutsunderlaget framgår att utförarnas arbete ska bygga på och de bärande principerna i TSM (Beslutsunderlag2014).

Beställaren på vuxenkontoret menar att Utförarna i BF har uppdraget att samordna olika insatser och har ASI utredningen som utgångspunkt medan Utförarna istället uppger att de inte ska behandla eller ställa några krav på personen, men att de finns där som stöd om

personen så önskar. Utförarnas arbetssätt följer en av huvudprinciperna i TSM, för ett lyckat resultat ska brukaren välja när och hur stödet ska utformas (Rapp och Goscha 2012). Det följer även en EBP, som enligt Oscarsson (2009) innehåller förutom bästa tillgängliga kunskap och praktikerns erfarenhet även delen Brukarens önskemål och erfarenhet.

I Beslutsunderlaget (2014 sid. 4) framgår vidare att Boendestödet skall ha en ”tät, stödjande och samordnande funktion före, under och efter inflyttningen”. Exempel på stöd exemplifieras och det framgår åter att arbetet skall utgå från Case Management enligt resursmobiliseringsprincipen. Viktigt är hög tillgänglighet och relationsskapande aktiviteter.

En av Utförarna berättar att vid informationssamtalen inför BF framkommer oftast att personen redan har en egen framtidsplanering.

”men vi (Utförare) ställer inga krav, nu har du fått hus eller tak överhuvudet och dag två måste du.....” Medan personerna uppger att *”men man har tänkt till, först ska jag operera mig, sen så ska jag försöka hitta och jag tror att jag klarar en sysselsättning, jag vill komma ut jag vill få rutiner”*

Forskarna Topor och Borg (2010) visade med sina studier att takt för återhämtning ofta kan vara asymmetrisk. Vanligtvis är det behandlaren som har för bråttom och inte inser att brukaren behöver tid. Utförarna i denna studie berättar tvärtom att de har inga krav medan brukaren har en långt gången planering. Det kan tolkas som att när socialarbetarna har valt personer för BF, där kriteriet ”vilja till förändring” är en faktor har brukarna tillsammans med Beställaren utformat sin framtidsplan, men det kan även tolkas som att hemlösa personer, precis som andra människor, har en planering för sitt liv och när möjligheten dyker upp är det planeringen som tar vid.

Intervjuerna visar att brukaren, som erbjuds BF, definieras utifrån behov av hjälp och motivation, vilket avgörs av Beställaren medan grad av delaktighet bestäms utifrån de professionellas perspektiv och av innehållet i Utförarnas respektive Beställarnas arbetsuppgifter. Det synliggör, trots förmodade intentioner, hur kategorier samspelar och maktordningen, de professionella bestämmer, bibehålls.

Kunskapen om vad som slutligen är till nytta för brukaren sker genom brukarmedverkan, vilket uppnås då brukaren har ett inflytande över den omsorg som erbjuds (Rønning och Solheim 2010). Utifrån inflytande över omsorg är ett sätt att tolka urvalsprocessen att brukaren befinner sig i beroendeställning till beställaren och då har lågt inflytande över sin

service och Beställaren bedömer vad brukaren behöver, medan när brukaren fått tillträde till BF förändras situationen och brukaren förflyttas till att vara en mer oberoende och har eget inflytande över vilken service eller stöd den önskar.

6.6 Vägen från aktualiserad till inflyttad

En utförare berättar om erfarenheter av de sex personer som hitintills erbjudits BF. Det händer mycket när en person har fått veta att de får en lägenhet. De flesta har reagerat med att göra sig onåbara och eventuellt missbruka mer än tidigare. Ett resultat som även noterats i utvärderingen av tidigare nationellt BF projekt (Källmén mfl. 2013).

När utföraren inleder kontakten med deltagaren i BF är det många praktiska saker att ordna med innan inflyttningen sker och detta kan ta tid.

”Jaa det är mycket som måste fixas innan de får bostaden, dels måste man ordna hemförsäkring, ofta söka bostadstillägg, har man försörjningsstöd får man söka hos sin ekonomihandläggare, så det är mycket som måste ordnas innan själva inflyttningen”.

Utifrån ett Beställare perspektiv, visar det sig att tiden från aktualisering till inflyttning kan jämföras med tidsåtgången för en utredning. Om det är optimalt kan en utredning som snabbast ta ungefär två månader, vilket skiljer sig från ursprungsmodellen HF (Tsemberis 2010) där deltagarna inom två veckor får en bostad.

Om personen inte skulle ha en pågående kontakt med socialkontoret måste hen söka detta via mottagningsenheten, vilket förlänger processen. Handläggaren understryker att det ännu inte går att ansöka om BF specifikt utan personen i fråga får istället söka stöd i boendefrågan.

I intervjuerna med Utförarna framkommer att de träffar personen fem till tio gånger innan hen får ett beslut och det i bästa fall finns en lägenhet, men att det måste få vara individuellt hur snabbt personen vill flytta in. Utförarna menar att inflyttningstakt och timing alltid är personbundet. En del har sina saker på olika ställen runt om i staden, medan andra inte har några tillhörigheter och det snarare krävs inköpsresor för att inflyttningen ska bli möjlig.

”jag följde med till IKEA och handlade med honom den dagen, Han fick en lägenheten på måndagen, vi kvitterade ut nycklarna klockan tolv och sen åkte vi till IKEA, köpte möbler och grejer, beställde hemleverans av grejerna, mellan fem och sju kom dom och han började skruva ihop sängen. Sängen först.”(Utförare)

Frivilligorganisationens farhåga är att personen blir isolerad i en egen bostad, sittande i lägenheten ensam utan att det är tillräckligt fixat med stöd eller ett hyfsat boende. Ett dilemma

som kan uppstå om tillräckligt stöd från handläggaren uteblir. Frivilligorganisationen har erfarenhet av att ibland förväntas bidra med möbler och annat, gratis, via deras second hand affär. Utförarna har erfarenheten att personerna tar emot stöd. Först kanske den boende uppger att den ska klara sig men när det är sent med hyran igen, ändrar de uppfattning och tar gärna emot stödet.

”man blir som pånyttfödd, man börjar om i den här administrativa världen med papper, bostadsbidrag, försäkring etc. Men sen dagarna går och sen är det 27e igen och nu ska hyran in, oj så snabbt det går”

”Som en av våra boende, i slutet av varje månad träffas vi och så hjälper vi till att betala räkningarna, hon har inte betalat räkningar under sitt fyrtiosex åriga liv, det är första gången Vi har skaffat en dosa så nu håller vi på och försöker att hon ska lära sig” (Utförare)

De intervjuade Utförarna visar i sin beskrivning hur viktigt det är att personen själv är aktiv vid inflyttning, vilket kan jämföras med Topor och Borg (2010) syn på personens eget engagemang för betydelse av återhämtning. Forskarna menar att personal bör ha en planering där hen tar hänsyn till brukarens kompetens och delaktighet. För att en brukare lättare skall kunna se sina styrkor och resurser underlättar en samverkande relation, vilken på naturligt sätt kan påbörjas genom att vara tillsammans i vardagen (Topor och Borg 2010, Rapp och Goscha 2012). Att vara hemlös kan enligt en av Utförarna även liknas vid att ”tappa bort dagar och datum”. Det betyder att det inledande arbetet ofta består av att hjälpa personen att få ordning på vardagsekonomin.

”Papperiet och praktiskt är nummer ett. Det är bra för då lär man känna varandra genom att göra saker, man är tillsammans mer än att bara sitta med varsin kaffekopp, då blir det bara krystat. Att göra saker tillsammans i början, det tycker vi är viktigt. Man skapar en relation”. (Utförare)

Utföraren berättar vidare att under det praktiska arbetet är det mycket gemensamt bilåkande, Utförarna följer bland annat med till olika myndigheter.

”Det är bästa samtalsformen att sitta i bilen och så brum brum det är bra!” (Utförare)

Utförarna beskriver att de inte tvingar någon att ta emot hjälp, men det ingår att träffa oss en gång i veckan säger en av Utförarna och berättar hur arbetet runt ”papperiet” och det praktiska leder till att en samverkande relation inleds. När boendet sedan fungerar praktiskt är det dags att tänka på dagsrutiner och eventuell sysselsättning. De brukare som erbjuds BF är enligt

Utförarna i mycket fysiskt dåligt skick. En del av dem kommer kanske aldrig att klara av någon sysselsättning pga. av sitt hälsotillstånd, men alla har enligt Utförarna kvaliteter och resurser att bygga vidare på. Att hjälpa till att lyfta fram brukarens egna resurser och intressen är viktigt för att personerna inte ska riskera att bli isolerade.

”det finns en kategori som inte ska jobba och inte ska få behandling, men alla behöver göra något och komma ut eller delta i livet, det är därför vi ska ha kontakt med exempelvis föreningslivet, dit har vi inte kommit ännu ” (Utförare)

Utförarna har ingen utbildning i eller kännedom om Resursmobiliseringsmodellen eller TSM men arbetar ändå utifrån att stärka och se de boendes olika kvaliteter/förmågor. Utförarnas beskrivning av sitt arbete går i linje med utgångspunkterna i TSM.

”Vi har en boende, för sjuk för att jobba men har sin hobby, snidar tavlor, han har hittat sin grej så att säga och fyller sin dag. Vi har pratat om att hans ka ställa ut och kontakt har tagits med biblioteket. Sen är han bra på språk och kan ge kurser” (Utförare)

För att en praktik skall vara evidensbaserad krävs att den tillämpar en modell, där praktikern med sin erfarenhet vet att modellen fungerar och att brukaren är positivt inställd till metoden (Bergmark och Lundström 2011, Johnson och Austin 2008). När det gäller Utförarna så har de utifrån sin erfarenhet vad som är verksamt använts sig av resursmobiliseringsmodellen utan att benämna arbetssättet på detta sätt. Kommunen har i beslutsunderlaget (2014) benämnt modellen, däremot är Beställarna inte insatta i det arbetssätt som BF förespråkar vilket även kan sägas gälla för Utförarsidan av BF i den studien.

Valet i det innevarande BF projektet att arbeta enligt resursmobiliseringsmodellen har således inte nått fram till praktikerna. Utifrån Fixsen et al (2005) och Gullbrandsson (2007) krävs det flera olika insatser, för att få en lyckad implementering av en ny arbetsmodell inte minst ett behov från verksamheten, vilket har funnits och finns in den undersökta kommunen. Ponnert och Svensson (2011) menar istället att implementering ska ses som en kommunikationsprocess där sammanhanget avgör hur en organisation och dess deltagare ”packar upp” och iscensätter sin egen idé om modellen och dess utförande inom organisationen. Av intervjuerna framkommer att Utförare och Beställare inom kommunen använder och ger brukarens eget inflytande olika betydelse vilket i sin tur ger dem olika grad av delaktighet i den del av organisation som praktikern befinner sig.

En evidensbaserad praktik inte minst inom socialt arbete innefattar att det finns ett system för att mäta och utvärdera effekter (Oscarsson 2012), i kommunens effektmål ingår att tillvarata Utförarnas erfarenheter och nya kompetens (Beslutsunderlag 2014). Denna inställning känner Utförarna till och de är medvetna om att BF modellen i kommunen ska komma att utvärderas och detta kräver att deras arbete dokumenteras, men att de inte har någon egentlig idé hur de ska dokumentera så att det blir användbart.

”vi provar oss fram, så med tiden hittar vi en modell [att dokumentera] som fungerar”.

(Utförare)

7 Diskussion

Uppsatsen syfte är att analysera hur BF modellen i en kommun ”packas upp” och översätts i praktiken (Czarniawska 2005, Ponnert & Svensson 2011). Detta undersöks via intervjuer med representanter för verksamheten och samarbetspartner. Fokus är hur socialarbetarna utifrån organisationens direktiv, utformar sin verksamhet. Hur beskriver inblandade praktikerna vad BF modellen innebär och hur formas implementeringsprocessen, från att bli aktualiserad till att verksamheten finns och det professionella stödet är påbörjat.

Resultatet visar att studerad kommun i sina riktlinjer har den nationella modellen BF, som förebild. Utförarna följer BF och ursprungsmodellen HF när det gäller det praktiska arbetet, som endast utförs med uppdrag från och delaktighet av deltagaren. Resultatet visar även att när Beställaren ”packar upp idén” och gör den meningsfull blir det i relation till socialkontorets sedvanliga rutin för att utreda och bedöma behov. Beställarens position som socialarbetare och hyresvärd (Sahlin 1996) samt bristen på bostäder (Rapport 2014) skapar ytterligare kriterier för tillträde till BF. Kriterier som riskerar att bidra till ojämlika maktförhållanden om de inte synliggörs och att socialarbetarna blir medvetna om det perspektiv de intar varför dessa kriterier är viktiga.

Nedan följer en diskussion om studiens resultatdelar.

7.1 Modellen packas upp

Kunskapsläget visar att HF/BF är en evidensbaserad metod som har god effekt för både kommunen och brukare (Tsemberis 2010, Kristiansen 2013, Busch-Geertsema 2014, Aronsson 2015, Källmén & Blid 2016). Enligt nyinstitutionell teori uppfattas en del idéer/modeller som bra och härmas därför av andra organisationer. Czarniawska (2005) menar att när en metod/modell lyfts ur ett sammanhang till ett annat förändras innehållet utifrån hur

den nya organisationen uppfattar metoden/modellen och gör den begriplig och meningsfull i det egna sammanhanget. Även Ponnert och Svensson (2011) har utgångspunkt i nyinstitutionell teori och menar att hur en metod ”packas upp” får effekt för i vilken mån original metoden kommer att användas i den nya organisationen.

Att organisationer ”härmar” andra är också en förklaring enligt Ponnert och Svensson (2011) att framgångsrika koncept sprids. Dock menar Ponnert och Svensson (2011) att det är uppfattningen om modellen som införlivas. I denna studie visar resultatet att det spelar roll i relation till vad socialarbetarna förstår BF. Det blir ytterligare en faktor som bidrar till om hämtad modell/metod blir något helt nytt eller en nära ”härkning” av ett framgångsrikt koncept.

När modellen packas upp är det ”i relation till något” socialarbetaren gör den begriplig och blir avgörande för hur socialarbetaren praktiserar modellen. I relation till *vad*, är möjligen det som bestämmer grad av metodtrogenhet när en ny metod/modell införlivas i en organisation.

En fråga är om socialarbetarna i den studerade kommunen är metodtrogna. Enligt Czarniawska (2005) packas den nya idén upp utifrån organisationens värderingar och normer, idéer blir inte som de definierats i förväg utan blir som de genomförs och därmed görs meningsfulla. I resultatet framkommer att den informant, Beställaren, som har minst kunskap om BF ”packar upp” modellen och gör den begriplig i relation till sitt arbete på socialkontoret. Beställaren ger inte presumtiva BF klienter företräde eller utreder annorlunda i jämförelse med klienter som bedöms ha behov av andra boende åtgärder. Vilket visar att det i enlighet med Fixsen (2005) och Gullbrandsson (2007) krävs en modell och kunskap om metoden för att implementeringen skall bli lyckosam. Beställaren har mindre kunskaper om vad BF innebär och får då heller inget behov av ett nytt arbetssätt, vilket också är en faktor för en lyckad implementering (Gray et al. 2009, Mullen et al. 2007, Proctor och Rosen 2008, Austin et al. 2008).

Beställarens förhållningssätt till BF betyder att modellen BF utförs först när utförarledet tar vid. Utförarna har mer kunskap om forskningsläget och hur andra kommuner arbetar med modellen, vilket bidrar till att utförarna ”packar upp” och gör BF begripligt i relation till andra BF utövare. Utförarna beskriver att de inte har kännedom om riktlinjerna att de ska arbeta utifrån resursmobiliseringsmodellen och principerna i TSM, men det visar sig att Utförarna, förmodligen på grund av egna arbetserfarenheter och värdegrund, följer resursmobiliseringsmodellen.

Således är resultatet att studerad kommun implementerar en utifrån kunskapsläget evidensbaserad modell, som i *utförardelen* ”packas upp” och praktiseras i enlighet med idén om BF och därmed även uppfyller hörnstenarna enligt Oscarsson (2009) i en EBP, bästa möjliga forskning, praktikers erfarenhet samt brukarnas erfarenhet och önskemål.

7.2 Kriterier för att bli deltagare

I BF modellen används kriteriet ”motiverad till förändring” för att välja ut deltagarna. Detta skiljer sig från ursprungsidén HF där boende är en mänsklig rättighet och en förutsättning för att ha möjlighet att förändra sin situation (Tsemberis 2010). Bostadsbristen är ett dilemma och det finns många hemlösa som uppfyller kriteriet motiverad till förändring där den praktiska verkligheten där resurserna (läs lägenhetstillgången) inte är oändlig kräver något mer. Således blir det naturligt att inblandade parter skapar fler urvalskriterier. Att vara den som väljer är att ha en maktposition eller som representanten från Frivilligorganisationen uttrycker det ”...vilka är vi som har rätt att bedöma om någon annan passar i ett boende eller inte...”.

Intressant är varför Frivilligorganisationen anpassar sig och gör ett val som de anser omöjligt. Ett sätt att förstå detta är att betrakta valsituationen, en kritisk reflektion (Mattsson 2011). Frivilligorganisation tar utgångspunkt i ursprungsversionen HF där bostad är en mänsklig rättighet och alla kan bo med stöd, vilket stöder tanken att de inte kan prioritera någon av sina gäster, alla med få undantag är i behov av och önskar en bostad. Frivilligorganisationen har även uppmärksammat önskemålet om att välja personer med ”stor möjlighet att lyckas”, vilket kan påverka utfallet hög kvarboendenivå positivt och ger möjligheten att BF projektet utökas, vilket kan leda till att fler av Frivilligorganisationens deltagare får möjlighet till en bostad. Frivilligorganisationens kanske omedvetna val, att välja, kan då ses i perspektiv som att välja deltagare innebär insyn och delaktighet samt möjlighet att påverka sina gästers bästa på lång sikt. Detta innebär en positiv maktutövning och inte en negativ maktutövning där Frivilligorganisationen har företräde att bedöma sina gästers förmåga att bo.

Resultatet visar att utifrån Beställarens position att bestämma diskursen, att utforma rutiner för att välja deltagare till BF (Beslutsunderlag 2014) har det skapats en urvalsrutin med informella kriterier. Det är av värde att vidare problematisera de informella kriterier som framkommer i denna studie då en risk för maktmissbruk torde minska om alla formella och informella urvalskriterier synliggörs och diskuteras. Hur har exempelvis kriterierna ”klarar av att bo” samt ”vara motiverad” konstruerats (Mattsson 2010) och gjorts meningsfulla av Beställarna på socialkontoret? Brukarna är i denna del av rekryteringsprocessen utlämnade till

handläggares bedömning om denne exempelvis är motiverad eller inte eller ”klarar ett boende”.

Ett sätt att förstå detta är utifrån Sahlin (1996), som menar att socialtjänsten har en reell maktutövning genom sitt inträde på den sekundära bostadsmarknaden och har skapat en bedömningskompetens angående brukarnas förmåga att ”klara eget boende”. Konstruktionen ”klara eget boende” är ett urvalskriterium för att få inträde till BF i studerad kommun, vilket är precis tvärt emot vad ursprungsmodellen HFoch även BF nationellt har som utgångspunkt. En utgångspunkt, vilken betraktas som innovativt och en lösning på hemlöshetsproblemet (Tsemberis 2012, Kristiansen 2013, Källmén, Blid & Jalling 2013, Busch-Geertsema 2014, Pleace, Culhane, Granfelt & Knutagård 2015, Aronsson 2015, Källmén & Blid 2016). ”Klara eget boende” i den här studien beskrivs som en individuell färdighet, vilken tillsammans med ”förmåga att säga nej till andra” och att ”inte vara känd som våldsam” blir avgörande urvalskriterier till BF i studerad kommun. Beställaren, som befinner sig i en situation där det inte finns bostäder för alla måste välja och hamnar då i det som Sahlin (1996) beskriver som socialtjänstens disciplinering av brukare. Vissa brukare bedöms klara alla kriterier för att få inträde till BF, medan andra är i behov av behandling och rehabilitering och behöver då förtjäna sin bostad medan en tredje grupp ses som omotiverad och ska inte få rätt till egen bostad. Socialarbetarnas motivationsarbete menar Kåhl (1995) innehåller ett sista hands ansvar där den professionella får möjlighet att exkludera eller inkludera personer genom att förlägga problemet inom individen och på så sätt kan, att inte få en insats eller en misslyckad insats beskrivas som att personen ej var motiverad. När perspektivet objektivism, sociala problem existerar (Sahlin 1996) används istället för ett konstruktivistiskt perspektiv, vilket menar att, som i detta fall, motiverad eller inte är konstruerat utifrån en definitionsprocess och inte något personen är, ger det stöd för Beställaren att exkludera deltagande i BF och maktstrukturer kan bibehållas.

Kåhl (1995) menar utifrån sina studier av utredningar, att i denna kontext kan begreppet motivationsarbete definieras som att övertala eller påverka. Personer som är föremål för insatser är i en beroendeställning och handläggarens makt är att bedöma vad som ska ske. I och med detta blir motivationsarbetet en ensidig kommunikation, som används när någon inte vill eller är intresserad av det samma som den sociala servicen erbjuder, medan en person som bedöms som omotiverad kan skyddas från misslyckanden genom att avvisas från insatser. Sahlin (1996) skriver att för att personen skall definieras som värdig att erbjudas en bostad måste den ofta visa att den är motiverad till att förändra sin livssituation. I en analys av ett

motivationssamtal med en man som ansöker om bostad visar Jokinen och Juhila (1995) hur socialarbetarna under samtalet skapar en konstruktion om personens problem vilket gör motivationsarbetet till en process att förmå klienten att samtycka till socialarbetarens problemdefinition, bostad *och* behandling.

Beställarna i denna studie bedömer eller gör sin konstruktion av ”att vara motiverad” utifrån hur kontakten med socialkontoret ser ut, medan Utförarna hänvisar till att personen har en framtidsplan, ett mål kan exempelvis vara att ha umgänge med sitt barn. Medan Frivilligorganisationen tänker att i personens framtidsplan ska det vara en vilja till personlig utveckling, att man vill något för egen del, förändringen ska alltså inte ske för någon annans skull. Även om de intervjuade socialarbetarna förmodligen håller med varandra om hur kriteriet definieras har var och en olika perspektiv när de beskriver konstruktionen av ”att vara motiverad”..

Ingen av intervju personerna har ställt sig kritisk till att fler kriterier diskuteras. Kriterier vilka egentligen förändrar förutsättningar för att BF modellen bedrivs utifrån grundmodellen eller att fler kriterier kan ge upphov till att negativa maktstrukturer förstärks och BF modellens empowerment perspektiv försvagas.

Fler urvalskriterier ger alltså en situation där Beställaren, utifrån det intersektionella perspektivet (Mattsson 2011) omedvetet kan utöva maktmissbruk, där dubbla diskrimineringskategorier kan påverka chansen att få BF. Ett exempel ur de informella kriterier vilka framkommer i denna studie visar att det finns en risk att kvinnor som har en relation ställs utanför möjligheten att delta i BF, detta om kvinnan lever med en man som är känt våldsam. I BF Örebro finns en målsättning att kvinnor, en speciellt utsatt grupp bland hemlösa skall ha förtur till bostad (Aronsson 2015). Detta borde innebära att fler kvinnor än män har BF lägenhet i Örebro, vilket dock visar sig i utvärderingen (Aronsson 2015) inte är fallet. Ett antagande kan vara att exkludering av kvinnor beror på att liknande informella kriterier, vilket framkommer i denna studie exempelvis är att inte leva med en våldsam partner, även finns när urval sker till BF Örebro. Ett kriterium eller en kategorisering, som är en generell stereotyp tolkning och bidrar till exkludering och en ökning kvinnornas utsatta situation och möjlighet att få delta i BF.

Även kriteriet ”inte vara våldsam”, belyses ur tre perspektiv beroende på var i organisationen man arbetar. Beställaren diskuterar perspektivet utifrån att inte störa grannar och möjligheten för avhysning ökar, Utförarna tänker på sin egen säkerhet vid hembesök medan

Frivilligorganisationen har perspektivet hur kvinnor, som lever i en relation där det förekommer våld, blir än mer utsatta och socialt exkluderade. Endast Frivilligorganisationen ger en möjlig lösning på problemet genom att se över möjligheten att ha utbyte med andra BF verksamheter.

Frågan är om ytterligare en möjlighet att minska eventuella kategoriseringar och upprätthållande av maktstrukturer samt ge tidsvinst kan ske om Beställaren anpassar sin handläggning till BF/HF utgångspunkter, vilket skulle innebära att hemlöshet handlar om bostadslöshet och inte individuella svårigheter. Handläggningen/utredningen kan då minimeras och istället för ett antal kriterier skall uppfyllas för att genomgå nålsögat till deltagande kan lottning eller turordning användas.

7.3 Praktisk tillämpning av BF

När personen utvalts att delta i BF förändras bilden från att vara i Beställarens händer till att ha kontroll över och vara delaktig i sin situation. Utförarna ger en tydlig bild att arbetet handlar om service, de erbjuder stöd och har erfarenheten att de boende vill ha stöd. Först och främst praktiskt stöd, exempelvis med ”Papperiet” som Utförarna kallar stödet att vara behjälpliga med att betala räkningar eller ansöka om bidrag. Detta tillsammans med stödet i form av hjälp som att göra inköpsresor är enligt Topor och Borg (2010) och Rapp och Goscha (2012) relationsskapande göromål. Det främmande kan kategoriseras men ju närmare vi kommer och ju mer vi känner människan blir kategorisering oanvändbart (Christie 1991). Utförarna uppfattar att de med sitt arbetssätt skapar en relation och ett förtroende hos brukarna samt att de lär känna varandra. Vilket i denna studie visar sig i att Utförarna konsekvent säger ”vi” om det arbete de gör tillsammans med deltagarna samt beskriver deltagarna med namn och utifrån styrkor och förmågor.

Därav kan man undra om det egentligen spelar någon roll att boendesamordnarna inte känner till att de ska arbeta utifrån resursmobiliseringsmodellen? Förmodligen inte i det direkta mötet med deltagaren. Däremot går det att anta att det spelar roll när arbetet skall dokumenteras och utvecklas eller det goda resultatet skall spridas vidare. Att veta vad man gör och hur man gör ger en möjlighet att i text beskriva sin kontext och en förutsättning för en EBP (Sackett et al. 1996, Socialstyrelsen 2003, Grey et al. 2009).

7.4 Slutsats

Uppsatsen syfte är att analysera hur BF modellen i en kommun ”packas upp” och översätts i praktiken (Czarniawska 2005, Ponnert & Svensson 2011). Fokus är hur socialarbetarna utifrån organisationens direktiv, utformar sin verksamhet. Resultatet visar att studerad kommun i sina riktlinjer har den nationella modellen BF, som förebild men omsätts först fullt ut när deltagaren har valts ut och möjlighet till stöd tillsatts, ett stöd vilket utförs endast med uppdrag från och delaktighet av deltagaren. Utförarna har ingen kunskap om Resursmobiliseringsmodellen och arbetssättet TSM, men praktiserar ändå utifrån egen arbetslivserfarenhet utgångspunkterna för TSM. Nämnade kunskapsbrist får således ingen negativ effekt i det praktiska mötet med deltagaren men får betydelse i momentet när Utförarna ska dokumentera sin praktik och inte har klargjort sin arbetsmetodik.

Resultatet visar även att när Beställaren ”packar upp idén” och gör den meningsfull blir det i relation till socialkontorets sedvanliga rutin för att utreda och bedöma behov. I Beställarnas rutin återfinns fler kriterier för deltagande än vad modellen BF kräver. Kriterier anpassade efter att bedöma lämplighet till bostad utan att först genomgå behandling.

Beställarorganisationens uppfattning och praktisering av BF innebär fler möjligheter till exkludering och därav bör den effekten diskuteras av socialarbetarna.

Slutligen kan även frågan ställas hur det kommer sig att endast fyra procent av landets kommuner använder sig av BF som metod för att minska hemlösheten? Internationellt och nationellt har HF/BF visat sig vara framgångsrik och kostar mindre pengar än alternativen. Kan det vara så att professionen inte klarar rollen som icke expert på andra och en metod, som är så enkel och genial som bygger på tanken att människor återhämtar sig från hemlöshet, missbruk och eller psykiatrisk sjukdom när de själva får avgöra vilket stöd de behöver och när det ska utföras.

7.5 Tack och erinran

Jag vill tacka mina informanter och projektgruppen i Bostad först, Västerås stad samt min kollega Gunnel Östlund för stödet i skrivprocessen, utan er hade denna uppsats ej blivit möjlig. Jag vill även tacka Samhällskontraktet som gett sitt ekonomiska stöd till denna magisteruppsats. Samhällskontraktet är ett avtal om fördjupad samverkan mellan Mälardalens högskola, Västerås stad, Eskilstuna kommun, Västmanlands landsting och Sörmlands landsting

Referenslista

- Ahrne, G. & Svensson, P. (2011) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber
- Aronsson, P (2015) *Bostad Först. Örebromodellen*. Utvärdering av Bostad Först, Verdandi Örebrokrets
- Austin, M. J., Ciaassen, J., Vu C. M. & Mizrahi, P. (2008). Knowledge Management. *Journal of Evidence-Based Social Work*, 5:1-2, 361-389.
- Bergmark, A. & Lundström, T. (2011). Evidensbaserad praktik i svenskt socialt arbete. Om ett programs mottagande, förändring och möjlighet i en ny omgivning. I Bohlin, I. & Sager, M. (red) *Evidensens många ansikten. Evidensbaserad praktik i praktiken*. Lund:Arkiv
- Beslutsunderlag (2014) Individ och familjenämnden. Bostad först – modell för boendestöd och uppföljning. Västerås stad
- Blid, M. & Gerdner, A. (2006) Socially excluding housing support to homeless substance misusers: two Swedish case studies of special category housing. *International Journal of Social Welfare*. 15: 162-171
- Bostad sökes: Slutrapport från den nationella hemlöshetssmordnaren. (2014) Stockholm: Socialdepartementet, Regeringskansliet
- Bryman, A. (2012) *Social research methods*. Oxford:University press.
- Busch-Geertsema, V. (2014) Housing First Europa – Results of a European Social Exprementation Projekt. *European Journal of Homelessness*. Vol.8 no 1 (13-28)
- Christie, N. (1991). *Bort från anstalt och ensamhet – till ett meningsfullt liv*. Stockholm:Rabén & Sjögren
- Czarniawska, B. (2005) *En teori om organisering*. Lund: Studentlitteratur
- Dalen, M. (2007) *Intervju som metod*. Malmö: Gleerups
- Denvall, V. & Johansson, K. (2012) Kejsarens nya kläder – implementering av evidensbaserad praktik i socialt arbete. *Socialvetenskaplig tidskrift* nr 1 2012 sid.26-45
- Espmarker, A. & Kristiansen, A. (2012) Sen är det ju mycket det här att man får vara ärlig också och det är man ju inte van vid... Rapport Bostad Först Helsingborg. Hämtat den 21 april 2016 från http://www.helsingborg.se/wp-content/uploads/2015/01/bostad_forst_delrapport_6_sep_2012_sof1.pdf
- Fixsen, D.L (red.) (2005) Implementation research: a synthesis of the literature. University of south Florida USF. Hämtat den 26 januari 2016 från <http://ctndisseminationslibrary.org/PDF/nirnmonograph.pdf>

- Gray, M., Plath, D. & Webb, S.A. (2009) *Evidence-Based social work. A critical stance*. Routledge
- Guldbrandsson, K. (2007) *Från nyhet till vardagsnytta. Om implementeringens mödosamma konst*. Statens Folkhälsoinstitut. Hämtat den 10 april 2016
- https://www.folkhalsomyndigheten.se/pagefiles/21418/R200720_implementering_web0809.pdf
- Johnson M. & Austin M. J. (2008): Evidence Based Practice in the Social Services, *Journal of Evidence-Based Social Work*, 5:1-2,239-269.
- Jokinen, A. & Juhila, K. (1997) Social Work as a negotiation. Constructing social problems and Clienthood. *Nordisk Sosialt Arbeid*. Nr.3 s.144-152
- Karlsson, M. & Börjeson, M. (2011) *Brukarmakt i teori och praktik*. Stockholm: Natur & Kultur
- Knutagård, M. & Kristiansen, K.(2013) Not by the Book: The Emergence and Translation of Housing First in Sweden. *European Journal of Homelessness*, vol.7 No.1 (93-115)
- Knutagård, M (2015) Bostad först som strategi eller strategisk strimma. *Alkohol & Narkotika, Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning* Nr.4 2015
- Kristiansen, A. (2013) *Utvärdering av Bostad först-projektet I Helsingborg*. Slutrapport
- Källmén, H., Blid, M. & Jalling, C. (2013) *Utvärdering av Bostad Först för hemlösa i Stockholms stad och Helsingborg. En jämförelse med Boendetrappan*. Slutrapport
- Källmén, H. & Blid, M. (2016). Free from Homelessness: Is "Housing First" The Solution? - A Comparison with the "Staircase Model". A Feasibility Study. *International Archives of Addiction Research and Medicine*, 16-1-8.)
- Kvale , S. (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Larsson, S., Sjöblom, Y. & Lilja J.(red.) (2008) *Narrativa metoder i socialt arbete*. Stockholm: Studentlitteratur
- Kåhl, I. (1995) *Socialarbetarkåren – den lindansande professionen*. Lund:Bokbox förlag
- La Torre Ek, A. (2013) *Författningssamlingar för socialrätt*. Lund: Studentlitteratur
- Mattsson, T. (2011) *Intersektionalitet I socialt arbete. Teori, reflektion och praxis*. Malmö: Gleerups
- Mullen, E.J., Bledsoe, S.E. & Bellamy, J.L. (2008) Implementing Evidence-Based Social Work practice. *Research on Social Work Practice*, 18, 325-338.
- Mänskliga rättigheter. Regeringens webbplats om mänskliga rättigheter. Hämtat den 21 juni 2015.
- <http://www.manskligarattigheter.se/sv/de-manskliga-rattigheterna/vilka-rattigheter-finns-det>
- Oscarsson, L.(2012) *Evidens baserad praktik inom socialtjänsten*. SKL Kommentus media

- Pleace, N., Culhane, D., Granfelt, R & Knutagård, M. (2015) The Finnish Homelessness Strategy, an International Review. Reports of the ministry of the environment. Helsinki. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/153258/YMra_3en_2015.pdf?sequence=5
- Ponnert, L. & Svensson, K. (2011) När förpackade idéer möter organisatoriska villkor. *Socialvetenskaplig tidskrift* nr.3 s.168-185.
- Proctor, E.K. & Rosen, A (2008) From Knowledge Production to Implementation: *Research Challenges and Imperatives Research on Social Work Practice* (2008) 18 (4)
- Rapp, C.A. & Goscha, R.J. (2012) *The Strengths Model. A recovery-oriented approach to mental health services*. Third edition. Oxford university press.
- Rapport (2014) *Hemlöshetskartläggning senhösten 2014*. Utredningar och rapporter Västerås stad
- Rønning, R., Knutagård, M., Heule, C. & Swärd, H. (2013) *Innovationer i välfärden – möjligheter och begränsningar*. Stockholm: Liber AB
- Rønning, R. & Solheim, L.J. (2010) Hjälp på egna villkor – om brukarmedverkan. I *Kund, brukare, klient, medborgare? Om intresse och inflytande i socialtjänsten*. Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS). Prospect Communication AB
- Runquist, W. (2006) Hemlöshetspolitiken i Västerås ur ett hundraårsperspektiv. I Lofstrand Hansen, C. & Nordfeldt, M (red) (2006) *Bostadslös! Lokal politik och praktik*. Malmö: Gleerups
- Sackett, D.L., Rosenberg, W.M.C., Muir Gray, J.A. Haynes, R.B. & Richardson, W.S. (1996) Evidence-based medicine: What it is and what it isn't. *British Medical Journal* 312-371.
- Sahlin, I. (1996) *På gränsen till bostad. Avvisning, utvisning, specialkontrakt*. Lund: Arkiv förlag
- Socialstyrelsen (2003) Brukarmedverkan i socialtjänstens kunskapsutveckling.
- Socialstyrelsen (2009) En fast punkt. Vägledning om boendelösningar för hemlösa personer.
- Socialstyrelsen (2010) Slutrapport. *Hemlöshet – många ansikten, mångas ansvar*. Genomförandet för att motverka hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden 2007-2009.
- Socialstyrelsen (2011) Hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden 2011 – omfattning och karaktär.
- Socialstyrelsen (2014) Öppna jämförelser 2014 Hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden. Resultat, metod och indikatorer.
- Socialstyrelsens (2015) Nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende [Stöd för styrning och ledning](#).
- SOU 2001:95 Hemlöshet i Västerås – hur samverkar socialtjänst och hyresvärdar?

SKL Bostad först (2015) Hämtad den 14 september 2015 från

<http://webbutik.skl.se/bilder/artiklar/pdf/5377.pdf>

Sundhall, J. (2008) Tystade barn? Om barns röster i utredningstexter. I Eriksson, M., Cater Källström, Å., Dahlkind-Öhman, G. & Näsman, E. (red.) (2008) *Barns röster om våld. Att tolka och förstå*. Malmö:Gleerups

Topor, A. & Borg, M (2010) *Relationer som hjälper*. Studentlitteratur:Lund

Tsemberis, S.(2010) *Housing First. The Pathways Model to End Homelessness for People with Mental Illness and Addiction*. Minnesota; Hazelden

Västerås stad. (2014b) Verksamhetens beslutsunderlag & projektkontrakt – miniversionen 20141114

Wasow, M. (2001) Personal Accounts: Strengths Versus Deficits, or Musician Versus Schizophrenic. *Psychiatric Services*, 52(10), pp. 1306–1307

Västerås Stad (2015) Stygruppsprotokoll 032015.

Bostad först – rapport

Införande av modellen Bostad först – en del av Västerås stads handlingsplan för att motverka hemlöshet

Författare

Petra Svensson, Enheten för vuxna med missbruk
Carina Lundin, Enheten Öppenvård missbruk boende
David Larsson, Enheten Öppenvård missbruk boende
Patrik Kalander, Enheten strategi och planering

1. Bakgrund

Individ och familjenämnden genomförde 2009 en utredning om Housing First kunde vara något för Västerås för att motverka hemlöshet. 2011 togs beslut om att utveckla en Västeråsmodell för Bostad Först och 2014 beslutade nämnden att införa en Bostad först-modell för boendestöd och en uppföljning av arbetet skulle göras efter två år. Inför 2015 beslutade nämnden att uppdra åt egenregion, Vård och Omsorg att driva stödteamet för Bostad först.

Bostad först är ett komplement till övriga boendeformer och ingår i konceptet "en väg in" i samarbetsavtalet med fastighetsägarna i Västerås.

Bostad först är en svensk variant av Housing First och syftet är att motverka hemlöshet. Modellen utgår från idén att bostad är en mänsklig rättighet, vilket alla ska ha tillgång till utan krav på andra motprestationer än att betala sin hyra och inte störa grannarna. Dessa modeller skiljer sig mot modellen bostadstrappa, där den hemlöse förtjänar sitt boende genom att stegvis ta sig vidare upp från härbärke vidare till någon form av stödboende till egen lägenhet och modellen vårdkedja, där boendet villkoras med stöd- och behandlingsinsatser. Den grundläggande principen i både Bostad först och Housing First är att avsaknaden av bostad är problemet och att boendet ska vara skilt från behandling. Arbetet ska vara inriktat på återhämtning och skadereduktion och den boende bestämmer och väljer själv vilket stöd och service den önskar. I Housing First finns alltid ett ACT-team kring patienten. ACT står för Assertive Community Treatment, vilket innebär uppsökande integrerad samhällsbaserad behandling. Teamet är tillgängligt dygnet runt och består av socialarbetare, skötare, sjuksköterskor och läkare mfl som den enskilde kan ta stöd av på det sätt den enskilde väljer. Organiseringen av stödet kring Bostad först skiljer sig mellan orter i landet. ACT-team förekommer, men det vanligaste är ett förstärkt boendestöd enligt case-managementmodell där några viktiga nycklar är hög kompetens och tillgänglighet till stödteamet, men att stödteamet inte behöver bestå av olika professioner. Det varierar även om stöd finns tillgängligt på icke-kontorstid. En annan skillnad är att i Housing First får den enskilde ett eget kontrakt. Utvärderingar visar att Housing First har en hög kvarboendenivå och ett minskat nyttjande av sjukvård.

Bostad först är relativt lik Housing First-modellen, men anpassad till svenska förhållanden. Kriterierna för Bostad Först är likartade på de orter som infört modellen. Den enskilde ska ha en lånvarig hemlöshet, ha missbruksproblematik och/eller psykisk ohälsa och vara folkbokförd på orten. Den enskilde ska ha deltagit i andra former av vård och boendelösningar. Det ställs inga krav på nykterhet men individen förbinder sig att betala för sin hyra, sköta sin bostad enligt hyreslagen och ta emot besök från ett stödteam en gång i veckan. Den enskilde får oftast ett andrahandskontrakt via kommunen som det kan finnas möjlighet att överta om boendet fungerar bra. I Västerås får man träningslägenhetskontrakt. Efter ett år följer myndigheten upp med fastighetsägaren hur boendet fungerat och om den enskilde kan få skriva eget kontrakt. Vid behov upprättas ett boendestödsavtal som innebär att Västerås kommun garanterar hyran och andra kostnader gentemot fastighetsägaren under ett år.

2. Erfarenheter från andra orter av Bostad först

Det är oklart i vilken omfattning Bostad först har införts i landets kommuner, men ca 15 kommuner har träffats i ett nätverk. Några av dessa som även följt upp verksamheten är Helsingborg, Stockholm och Örebro. Erfarenheterna från de orter som följt upp införandet av Bostad först är att kvarboendegraden är hög. Utvärderingen i Helsingborg visar efter tre år att kvarboendegraden är 80 procent. I Helsingborg och på andra orter visar intervjuer och andra uppföljningar utöver en hög kvarboendegrad även att personer som fått en bostad har kunnat ta itu med sina problem. Housing First och Bostad först visar ungefär samma resultat avseende kvarboende. Införandet av Bostad först har studerats av bl a Lunds universitet ; *The Emergence and translation of Housing First in Sweden, European Journal of Homlessness vol 7* (M. Knutagård och K. Kristiansen 2013) samt *Utvärdering av Bostad först-projektet i Helsingborg* (A. Kristiansen 2013).

3. Målggrupp – vilka har fått Bostad först i västerås

3.1.1. ANTAL PERSONER

Antalet personer som aktualiserats för Bostad först är totalt 14 personer varav tolv är aktuella just nu. Av dessa är det tio män och två kvinnor i åldrarna 37 till 62 år. En person som fått bostad avled efter en kort tid under 2015. En annan person tackade inledningsvis ja till erbjudande om Bostad först men ändrade sig på grund av att hen hade mer omfattande behov och valde istället boende på en gruppboestad.

3.1.2. SITUATION INNAN BOSTAD FÖRST

Elva personer hade insatser i form av motivationsboende, varav sex personer externt privat. En person var helt bostadslös och hade en öppenvårdskontakt. En hade kontaktperson och två saknade helt insatser från socialtjänsten innan Bostad först.

Samtliga som beviljats boende i Bostad först har en flerårig hemlöshet bakom sig. Flera av dem har under åren haft flera planeringar både inom öppenvården men även institutionsplaceringar. De har alla ett mönster av att ha svårigheter att fullfölja upprättade planeringar och att bibehålla drogfrihet över tid. Personerna har även haft andra svårigheter. Bland annat fysisk och psykisk hälsoproblematik i varierande grad. Samtliga personer har uttryckt och uppvisat en vilja till förändring av sin livssituation.

3.1.3. URVALSPROCESS

Urvalsprocessen har varit att tänkbara personer har identifierats på Socialkontoret. Kriterierna har varit missbruk, psykisk ohälsa, vilja till förändring, att de har haft svårigheter att fullfölja planeringar, andra boendeplaneringar ej har fungerat samt att de bedöms kunna sköta en lägenhet (betala räkningar, säga nej till andra, ej få störningar) med det stöd som kommer men Bostad först konceptet. Även personal från Stadsmissionen och stödteamet för Bostad först har kommit med förslag på personer som de bedömt skulle kunna tillhöra målgruppen för Bostad först.

4. Lärande och process

Ett av effektmålen för införandet av Bostad först var organisatoriskt lärande om vilka insatser och metoder i modellen som är verkningsfulla och för vilka.

En fråga som är intressant att studera är om det går att se skillnader i resultat utifrån bl a kvarboendegrad och återhämtning, utifrån hur boendestödet organiseras. En tanke har varit att titta på bakgrund och jämföra med personer som fått träningslägenhet som en del av vårdkedjan i Västerås. En sådan uppföljning ser nu ut att bli aktuell inom ramen för en C-opsats på Socionomprogrammet.

Organisatoriskt lärande har skett i samverkan med Mälardalens högskola inom ramen för Samhällskontraktet. Högskolan har genom Gunnel Östlund och Åse Björkman deltagit i planerings- och uppföljningsmöten. Åse har gjort en studie av införandet av Bostad först och behandlar detta i sin magisteruppsats *Bostad först - Implementering av en modell för att motverka hemlöshet* (Björkman, 2016). Några av de frågor hon belyser är:

- Västerås kommun följer nationella modeller av Bostad först och vänder sig till samma målgrupp, kontraktstyp och har inte specifika krav på nykterhet eller deltagande i åtgärder eller behandling.
- Tillgängligt stöd dygnet runt saknas i Västerås men finns i några andra kommuner.
- I Västerås väljs personer till bostad ut via utredning och kriterier. Kriterierna är lika dem som finns på andra orter. Bedömd "motivation till förändring" tenderar bli en viktig aspekt vid urval liksom att den som utreder även ska bedöma om den enskilde riskerar "dra till sig folk" men handläggare, stödteam och samarbetspartners kan ha svårt att göra sådana bedömningar och ser även olika på dessa frågor. Detta leder till frågor om det är kommunen som bestämmer vem som får bostad först, vem som ska exkluderas och i vilken omfattning valet av stöd ligger hos individen samt hur trogen man är ursprungsmodellen. Andra modeller finns i Sverige där ansökan och intervjuförfarande ingår. Även lottning, efter urval, förekommer i en kommun, vilket anses vara mest likt ursprungsmodellen Housing First.
- Myndighetskontoret har i samband med utredningen kring den enskilde bedömt ett antal frågor och livsområden där den enskilde kan behöva stöd. Vad detta behov är framgår av utredning och vårdplan. Stödteamet utgår från att när den enskilde fått bostad så finns teamet som stöd utifrån vad den enskilde önskar. I praktiken kan det innebära att sedvanliga rutiner, utredningsmetoder och tidsåtgång mm utifrån ett vårdkedjeperspektiv används men att när den enskilde fått tillträde till sin bostad så förändras situationen och den enskilde får ett eget inflytande över vilken service och stöd denne önskar, utan att nödvändigtvis en vårdplan följs.
- Det finns ett behov av en fortsatt kommunikationsprocess där både myndighetskontor och utförare gemensamt i dialog behöver klargöra sammanhanget för Bostad först, kriterier för urval och i vilken omfattning den enskilde respektive myndigheten väljer eller bedömer den enskildes väg ur hemlösheten och därtill vad valet av bostad först är förknippat med, till skillnad mot valet av vårdkedja. Myndighetskontoren behöver inom sig

se över om och i så fall hur Bostad först bör skilja sig åt i från sedvanliga rutiner för utredning och bedömning av behov.

- Utföraren bedöms tillämpa flera delar i det arbetsätt, den Case managementmodell för boendestödet, som framgår av det beslutsunderlaget som ligger till grund för modellen, men har kunskapsbrister. Utföraren har svårt att dokumentera sin praktik och det blir svårt att klargöra arbetsmetodiken. Det i sin tur kan medföra svårigheter att avgöra om något i metoden behöver förändras. Det kan även medföra svårigheter att introducera nya medarbetare då det saknas en beskrivning av arbetsmetodik och processer.
- Bostad först har visat sig vara framgångsrikt och kostar mindre pengar än alternativen.

5. Uppföljning av resultat

5.1. Resultat och effektmål

- 14 personer har aktualiserats för Bostad först. 13 personer har tackat ja till Bostad först varav 12 är aktuella februari 2017.
- Kvarboendegrad är 100 %. Ingen har blivit av med sin bostad.
- Den genomsnittliga boendetiden är 16 månader varav;
  - 3 personer har haft lägenhet 1-2 månader
  - 2 personer har haft lägenhet 11 månader
  - 4 personer har haft lägenhet 15-18 månader
  - 3 personer har haft lägenhet 24-29 månader
  - 1 person har avlidit
- Antalet hemlösa har minskat med 13 personer sedan införandet av Bostad först.
- Två personer har hittills, efter 15-18 månader, fått eget kontrakt med boendestödsavtal.
- Tre personer har lägenhet hos kommunens fastighetskontor. Två har en boendetid på 24-29 månader och en på 11 månader. De enskilda kan inte få eget kontrakt i dessa lägenheter.

5.2. Brukarnas värdering av kvalitet och nytta med insatsen

5.2.1. METOD FÖR BRUKARUPPFÖLJNING

En individuell uppföljningsintervju med åtta personer som fått Bostad först har genomförts i februari 2017 av handläggare på Enheten för vuxna med missbruk och Bostadssociala enheten. Det är fyra personer som inte har medverkat i uppföljningen. Två personer utifrån att de endast haft lägenhet en månad och en

har ännu inte flyttat in. Den fjärde personen har inte medverkat/kommit på intervju. Metoden som använts är UIV-BF (Uppföljning av stöd i boendet Bostad först) och syftar till att öka förutsättningarna för att ge ett bättre stöd i boendet genom systematisk uppföljning av vuxnas upplevelser av stödet.

UIV-BF innehåller värderingsfrågor om olika livsområden; hälsa, missbruk, relationer, ekonomi, livsaktiviteter och vardag samt frågor om tjänstekvalitet; boende/trygghet, stöd från personal, bemötande, tillgänglighet, självbestämmande och utfört uppdrag.

Samtliga uppföljningsfrågor följer betygsskalan:

- 1 Mycket missnöjd/I mycket liten grad
- 2 Missnöjd/I låg grad
- 3 Tillfredställande/I någon mån
- 4 Nöjd/I hög grad
- 5 Mycket nöjd/I mycket hög grad

Man kan även svara att förändringsbehov ej har funnits alternativt att inte medverka i uppföljningsintervju.

Då redovisningen bygger på svar från endast 8 personer ska resultaten tolkas med försiktighet. Det går inte att dra generella slutsatser men svaren ger ändå en information av gruppens upplevelser av stödet och om någon förändring inom olika livsområden skett samt att resultaten bidrar till helhetsvärderingen av kvaliteten i utförandet av stödet i boendet. Det är möjligt att korstabulera olika frågor, t ex att jämföra förändring inom ett livsområde med nöjdhet/missnöjdhet i någon del av stödet, men då undersökningsgruppen är liten redovisas resultaten endast i form av medelbetyg.

Utöver den korta beskrivning som finns om målgruppens bakgrund och situation före Bostad först saknas beskrivningar av vilka konkreta problem och vilken problemtyngd personerna haft. De har alla levt hemlösa i flera år och det framgår av utvärderingen av Bostad först i Helsingborg att de hemlösa haft en mängd problem inom olika livsområden. Ett rimligt antagande är att skillnaderna mellan Bostad först- hyresgästernas bakgrund i Västerås och Helsingborg inte är så stora. Även situationen efter att man fått och haft bostad en tid bör kunna uppvisa mer än vissa likheter. För att bättre kunna värdera och få en uppfattning om resultaten av brukaruppföljningen i Västerås, har resultaten för flera av frågorna kompletterats med beskrivningar från Helsingborg.

5.3. Resultat brukaruppföljning

5.3.1. NÖJDHET MED BOSTADEN?

Medel betyg **4,12.**

Helsingborg:

I Helsingborg hade de 19 hyresgästerna varit hemlösa mellan ett och 22 år.

Majoriteten hade en gedigen erfarenhet av olika samhällsinstitutioner och i flera fall redan från barndomen.

5.3.2. HUR HAR DEN FYSISKA HÄLSAN FÖRÄNDRATS TILL FÖLJD AV STÖDET?

Medelbetyg **2,62**

Kommentarer Västerås:

Två personer anser att den fysiska hälsa förändrats i någon mån och tre anser sig i endast mycket liten grad fått en förändrad fysisk hälsa. Tre skattar (4) en förändring i hög grad.

Helsingborg:

Majoriteten i Helsingborg hade olika typer av sjukdomar och hälsoproblem. Hemlösa är hårdare drabbade av sjukdomar och ohälsa än andra grupper i samhället. Många har Hepatit C, flera har förslitningsskador och ledproblem, några hjärt- och kärlsjukdomar. Även KOL och reumatism förekom. En del har börjat ta tag i och behandla sina hälsoproblem inkl tandvårdsbehandlingar. Några har börjat motionera.

5.3.3. HUR HAR DEN PSYKISKA HÄLSAN FÖRÄNDRATS TILL FÖLJD AV STÖDET?

Medelbetyg **2,75**

Kommentarer Västerås:

Tre personer anser att den psykiska hälsan förändrats i hög/mycket hög grad (4 el 5) och tre anser att den psykiska hälsan förändrats i mycket liten utsträckning (1).

Helsingborg:

Samtliga i Helsingborg hade en historia av missbruk och i de flesta fall i kombination med psykisk ohälsa. Majoriteten hade fått någon form av psykiatrisk vård.

5.3.4. HUR HAR FÖRMÅGAN ATT HANTERA MISSBRUKET FÖRÄNDRATS TILL FÖLJD AV STÖDET?

Medelbetyg **3,86**

Kommentarer Västerås:

Fem personer anser att deras förmåga att hantera missbruket förändrats i hög/mycket hög grad (4 el 5). En har i viss mån förbättrat förmågan (3) och en anser förändring skett i mycket liten utsträckning (1). En person anser sig inte ha haft ett förändringsbehov. Missbruket har således minskat/förändrats för samtliga som ansett sig haft ett förändringsbehov, varav en majoritet i måttlig till hög grad.

Helsingborg:

I genomsnitt hade hyresgästerna i Helsingborg missbrukat alkohol och droger i 25 år. Den med kortast missbrukshistoria hade missbrukat i sju år och den med längst tid i fyrtio år. Den mest märkbara förändringen i Helsingborg handlar om alkohol- och droganvändning. En tredjedel levde vid utvärderingen helt utan droger och alkohol och i de flesta andra fall hade en avsevärd reduktion av alkohol- och drogintaget skett. Flera deltar i medicinska och/eller psykosociala behandlings- och

rehabiliteringsinsatser. Flera av de intervjuade i Helsingborg uppgav att när de får problem med alkohol eller droger så vågar de söka hjälp hos stödteamet.

5.3.5. HUR HAR RELATIONER TILL FAMILJEN OCH ANDRA VIKTIGA RELATIONER/
VÄNNER FÖRÄNDRATS?

Medelbetyg **3,12**

Kommentarer Västerås:

Fyra personer anser att relationerna förbättrats i hög/mycket hög grad (4 el 5), tre personer anser att relationerna i låg/mycket låg grad och en har svarat i viss mån (3).

De flesta hyresgästerna i Helsingborg har fått en förbättring och breddning av sina sociala relationer utanför hemlöshets- och missbrukskretsar. Flera hade återupptagit eller förbättrat relationerna med barn, föräldrar och andra anhöriga.

5.3.6. HUR HAR FÖRMÅGAN ATT KLARA VARDAGLIGA SYSSLOR FÖRÄNDRATS
TILL FÖLJD AV STÖDET?

Medelbetyg **2,62**

Kommentarer Västerås:

Två personer anser att förmågan att klara vardagliga sysslor förbättrats i hög/mycket hög grad (4 el 5), tre upplever i viss mån en förändring (3) och tre anser att förändring skett i mycket liten grad (1).

5.3.7. HUR HAR SITUATIONEN NÄR DET GÄLLER LIVSAKTIVITETER (ARBETE,
UTBILDNING, SYSSLESÄTTNING) FÖRÄNDRATS TILL EN FÖLJD AV STÖDET?

Medelbetyg **2,62**

Kommentarer Västerås:

Tre personer anser att en hög/mycket hög grad av förändring skett (4 el 5), en i viss mån (3) och tre i låg/mycket låg grad (1 el 2).

Helsingborg:

I Helsingborg hade alla utom en person sammanhängande erfarenheter från arbetslivet under ett fåtal år, men några av dem hade arbetat under en stor del av sina liv men i de flesta fall låg deras arbetslivserfarenheter långt tillbaka i tiden och ingen av dem har kunnat arbeta under tiden som de varit hemlösa. Några av hyresgästerna hade fått ordnad och meningsfull sysselsättning och i vissa fall fritidssysselsättningar, men för flera av hyresgästerna var brist på sysselsättning ett problem som får negativ effekt på måendet. För flera försvårades situationen att få ett arbete på heltid pga av sjukdomar och hälsoproblem.

5.3.8. HUR HAR EKONOMIN FÖRÄNDRATS TILL FÖLJD AV STÖDET?

Medelbetyg **3,12**

Kommentarer Västerås:

Fyra personer anser att ekonomin förändrats i hög grad (4), tre i viss mån (3) och tre i låg/mycket låg grad (1 el 2).

Helsingborg:

I Helsingborg hade hyresgästernas ekonomiska situation blivit bättre men de flesta hade mycket låga inkomster. Bidragande till förbättrad ekonomi var att de använder mindre alkohol och droger, men framförallt på att bostaden gjort det möjligt att planera och ha en ekonomisk framförhållning. Man kunde förvara och laga mat och genom autogirering på månatliga hyresbetalningar dras hyran i tid. Några har sökt budget- och skuldrådgivning.

5.3.9. HUR NÖJDA ÄR DE BOENDE MED SAMARBETET MED STÖDPERSONALEN FÖR ATT UPPNÅ MÅLEN I BOENDEPLANEN (MOTIVERA)?

Medelbetyg **4,12**

Kommentarer Västerås:

Sex personer är nöjd/mycket nöjd (4 el 5) med samarbetet med stödpersonalen (förmåga att motivera) för att uppnå målen och två är missnöjda (2).

5.3.10. HUR NÖJD ÄR DE BOENDE MED MÖJLIGHETEN ATT NÅ STÖDPERSONALEN (TILLGÄNGLIGHET)?

Medelbetyg **4,25**

Kommentarer Västerås:

Sex personer mycket nöjda (5), en i viss mån nöjd (3) och en är mycket missnöjd (1).

5.3.11. HUR NÖJD ÄR DE BOENDE GÄLLANDE SIN MÖJLIGHET ATT BESTÄMMA I LIVET (SJÄLVBESTÄMMANDE)?

Medelbetyg **4,00**

Kommentarer Västerås:

Fem personer är nöjda/mycket nöjda (4 el 5) och tre i viss mån (3).

Kvalitetsindikatorer

UIV-BF innehåller tre kvalitetsindikatorer som ger viktig information om egenskaper hos en tjänst med utgångspunkt i en eller flera frågor som kan analyseras. De tre kvalitetsindikatorerna för stöd i boendet är bemötande, trygg bostad och utfört uppdrag.

5.3.12. HUR NÖJD ÄR DU MED HUR STÖDPERSONALEN BEMÖTT DIG?

Medelbetyg **4,63**

Kommentarer Västerås:

Samtliga åtta nöjda/mycket nöjda med bemötandet.

5.3.13. I VILKEN UTSTRÄCKNING KÄNNER SIG DE BOENDE TRYGGA I SIN BOSTAD?

Medelbetyg **4,38**

Kommentarer Västerås:

Sju personer känner en hög/mycket hög trygghet (4 el 5) och en känner i någon mån trygghet (3).

5.3.14. HUR NÖJD ÄR DE BOENDE SAMMANTAGET MED DET STÖD DE FÅTT UNDER BOENDETIDEN (UTFÖRT UPPDRAG)?

Medelbetyg **4,0**

Kommentarer Västerås:

Sex personer är sammantaget nöjda/mycket nöjda (4 el 5) med stödet de fått, en är i viss mån nöjd (3) och en är missnöjd (2).

Vi får se vad hyresgästerna i Västerås har att säga i framtida undersökningar, men här kommer ett citat från en hyresgäst i Helsingborg:

Citat från hyresgäst i Helsingborg:

"Man kan vara öppen, man kan vara ärlig och jag får ta tag i bit för bit vad jag själv vill bli bättre med... Det är svårt att ta in att man kan vara så här öppen och ärlig, att man inte får pekpinna och så, utan på ett normalt sätt utan lögner och besvär..."

6. Professionens reflektioner

Handläggarnas reflektioner

Bostad först fungerar mycket bra för klienten. Framgångsfaktorn har varit en ihållande och långsiktig insats. Att stödet finns och står kvar över tid. Det har blivit en stark allians mellan klienten och boendesamordnare. Hen känner sig trygg i insatsen och vågar be om hjälp. Stödet riktas till just det klienten behöver hjälp med.

Upplevelser kring en klient med stor psykiatrisk problematik är att Bostad först inte fungerar. Stödet som finns är inte anpassat efter hens problematik. Om klienterna har psykosproblematik behövs mer kunskap/resurser än i dag då denna problematik påverkar förmåga och vilja att ta emot hjälp för både allvarlig fysisk och psykisk ohälsa. Omvårdnadsbehovet är mer omfattande än vad som kan tillgodoses endast via stödteamet.

En annan handläggare uppger att inget annat än Bostad först har fungerat. Hen hade inte frivilligt haft kontakt med Socialtjänsten i dag om det inte vore för Bostad först. Önskemål finns om att man ägnar mer tid åt att motivera klienten till att ta emot stöd i vardagen.

En handläggare upplever att stödet från stödteamet är för litet för en annan enskild person. En tätare kontakt och uppföljning skulle behövas. Myndighetskontoret

funderar på om personalresurserna inom stödteamet är tillräckliga.

Handläggarna på Enheten för vuxna med missbruk anser sammanfattningsvis att konceptet med Bostad först fungerar och de framgångsfaktorer som särskilt lyfts fram är:

- Engagemang och intensivt stöd- och motivationsarbete.
- Snabba och kreativa stödinsatser vid behov.
- Trygghet både avseende boendet och personal.
- Uthållighet.
- Tålamod och tolerans.

Stödteamets reflektioner

Arbetet med att bygga upp en relation och allians med de boende har varit krävande och svårt, men det har fungerat. Det har tagit tid, krävt en hög närvaro, flexibilitet och ett gott bemötande. Resultatet är att det efterhand gått lättare att utföra de insatser och ge det stöd som behövs. En viktig faktor som underlättat det relationsskapande arbetet mellan den enskilde och stödteamet är att boendet bygger på öppenhet och inte misstänksamhet och att den enskilde blir av med sin bostad vid missbruk.

En viktig del av arbetet har varit att ha ett motiverande förhållningssätt. Detta i kombination med en hög närvaro har stärkt och ökat den enskildes vilja till förändring av sitt liv. En hög tillgänglighet har underlättat för att kunna hjälpa till med snabba och kreativa stödinsatser utifrån behov. Stödet har handlat om många olika saker som lösningsinriktade samtal, att hjälpa till att handla, följa med på möten med myndigheter och i övrigt fungera som spindeln i nätet för den enskilde.

Det är tydligt att en egen bostad och vetskapen om var man ska bo imorgon, nästa vecka osv ger en ökad trygghet, livskvalitet och välbefinnande. En ordnad bostad har förbättrat möjligheterna att ta emot stöd.

Missbruket har minskat för alla personer. Två har helt slutat med sitt missbruk.

En person har återupptagit kontakten med sin son och har idag umgänge med honom.

Det har varit störningar i fyra lägenheter, i tre av fallen så har det varit för hög musik eller högt ljud från Tv, detta har inte föranlett till någon åtgärd från Mimer utan bara att vi har tagit upp det med de boende och diskuterat med dem angående detta. Utöver detta har det varit störning i en lägenhet som fastighetskontoret ansvarar för. Där var det lite turbulent i form av hög musik och höga argumentationer med den boende och hans gäst som gjorde att störningsjouren kom dit vid tre olika tillfällen. Detta skedde i början av insatsen Bostad först. Nu har det varit lugnt i den lägenheten i 19 månader.

De flesta klarar att ta hand om hushållet för det mesta. Ett hushåll tenderar att se väldigt stökigt och smutsigt ut i perioder, men med påtryckningar från stödteamet så städar hen lägenheten ibland.

De flesta betalar sina räkningar med hjälp av autogiro eller så lämnar de upp sina räkningar till socialkontor ekonomi som hjälper till att betala dem. I några fall har räkningar släpat efter och då främst elräkningar. När detta inträffat har stödteamet inte fått några tidiga indikationer på att de varit obetalda. I två skilda fall har hyror blivit obetalda. Detta har i det ena fallet lösts via avbetalning och i det senaste har en avbetalningsplan påbörjats.

Vad gäller sysselsättning är en person inskriven på AMA, Malmagård. En kommer att skrivas in på AMA i februari och en tredje person står på kö för att börja på AMA. Det har generellt varit svårt för de enskilda att hitta en lämplig sysselsättning. Men de som fått eller planerar en sysselsättning får en ökad självkänsla och börjar få rutiner i sina liv.

En del av stödteamets roll har varit att följa med på olika myndighetsmöten på landstinget, frivård mm som stöd för att den enskilde ska kunna föra fram vad man önskat. Detta har uppskattats av de enskilda som inte alltid uppfattar eller förstår vad som sägs under mötena. Boendesamordnarna kan då gå igenom och förklara vad som sades på mötet.

Samarbetet med handläggarna på Enheten för vuxna med missbruk har fungerat bra. Det har oftast varit lätt att arbeta tillsammans med handläggarna och klimatet har upplevts öppet vilket bidragit till bra planeringar för den enskilde som regelbundet följs upp.

Samarbetet med Socialkontor ekonomi fungerar bra och det har byggts upp rutiner för hur det går till när det är dags för en ny person att få en bostad och rutiner för planering och uppfölning under tiden den enskilde har sitt boende utan eget kontrakt.

Att få till ett samarbete med landstinget har varit svårt där enskilda har både missbruksproblem och psykiatrisk problematik. Psykiatrins läkare och sjuksköterska anser att personer ska vara helt missbruksfria innan landstinget utreder och behandlar den psykiska ohälsan. Situationen leder till att socialtjänsten lyckas hjälpa den enskilde till en bättre social situation men samtidigt ständigt behöver motivera den enskilde att bli något mer missbruksfri men att den enskilde fortfarande har en outredd eller obehandlad psykisk ohälsa. Då problemen förmodligen hänger ihop sker ingen långsiktig förändring.

Stödteamet har haft ett bra samarbete med Västerås Stadsmission. Verksamheten har varit en viktig kontaktyta och teamet har fått värdefull information angående personer som varit aktuella för Bostad först. När den enskilde har flyttat in har teamet och Stadsmissionen utifrån den enskildes samtycke kunnat fortsätta samarbete.

DISKUSSION OCH UTVECKLINGSSOMRÅDEN

Urvals- och handlägningsprocessen runt Bostad först behöver utvecklas ytterligare och bli tydligare. I detta behöver målsättningen med Bostad först diskuteras och även sättas i relation till övrigt bostadssocialt arbete som delvis bygger på andra premisser som bl a att boendet i träningslägenhet föregås av/är villkorat med vård- och behandlingsinsatser och oftast uppvisad nykter- och drogfrihet, men att Bostad först bygger på att en bostad är förutsättning för återhämtning och bostaden inte

ska villkoras utöver kraven i hyreslagen och att den boende förbinder sig att ta emot besök och ha kontakt med stödteamet.

I majoriteten av fallen anser myndighetskontoret att stödet från stödteamet fungerar mycket bra men det saknas kompetens för att tillgodose behovet av stöd och behandling vid samtidig psykiatrisk problematik och beroendeproblematik. Stödteamet eniga i detta och anser att stödet riskerar vara otillräckligt. Målsättningen bör vara att komma tillrätta med hemlösheten men ska även återhämtning möjliggöras samt att förutsättningarna för att kunna behålla en egen bostad på sikt, bör ett närmare och bättre samarbete med psykiatrin etableras. Om inte en samverkan med psykiatrin utvecklas behöver diskussion tas om målgruppen även fortsättningsvis ska inkluderas i Bostad först-modellen.

En meningsfull sysselsättning är en mycket viktig aspekt för återhämtning och integration. Steget till att få arbete är i många fall långt eller kanske inte möjligt. Flera personer skulle behöva någon form av "lågtröskel" sysselsättning för att på så sätt bryta ensamheten i lägenheten och få mer struktur på vardagen.

En annan aspekt för att normalisera vardagen är att kunna våga och vilja prova på olika fritidsaktiviteter. Flera av de enskilda ekonomi tillåter inte mer än det nödvändigaste. På en del andra orter erbjuder stödteamen vissa aktiviteter och dessa har varit uppskattade. Idag saknas budget för aktiviteter i Västerås.

Generellt för målgruppen är att de behövs en hög närvaro och tillgänglighet, framförallt inledningsvis men även över tid, för att kunna stötta på ett kreativt sätt när viljan och behovet finns. Det finns en uppfattning från handläggare på myndighetskontoret om att bemanningen i stödteamet och därmed stödet är för lågt utifrån vissa klienter.

Planeringen är att fram till och med 2018 utöka till 20 Bostad först-lägenheter. För att kunna erbjuda det stöd som behövs har en jämförelse gjorts med orter som haft Bostad först längre än Västerås. Dessa har motsvarande en boendesamordnare per 7-10 hyresgäster. De ekonomiska resurser som Individ och familjenämnden avsätter för ändamålet och stödteamet motsvarar ca 2,0 tjänster. Stöd ska kontinuerligt kunna ges till 20 enskilda som har Bostad först-kontrakt och en uppföljning ska kunna ske under ett år från det att den enskilde fått eget kontrakt.

Vård och omsorg organiserar/bemannar stödteamet i dagsläget med ca 1,5 tjänster. Dessa har även i uppdrag av ledningen att stötta och arbeta med de personer som bor i Modulerna på samma sätt som med Bostad först-lägenheterna. Det framkommer i rapporten, både från myndighetskontoret och stödteamet, att uppdraget är för omfattande för ett stödteam på 1,5 medarbetare. Dessa frågor får följas upp av förvaltningen, enheten för beställning, upphandling och avtal, i samband med planerad verksamhetsuppföljning.

En gemensam workshop med chefer och medarbetare från både myndighetskontoren och utföraren ska genomföras under våren 2017 för att med utgångspunkt från rapporten planera och utveckla det gemensamma arbetet med Bostad först.